

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**SISTEMSKA UREDITEV REŠEVANJA POSLEDIC ELEMENTARNIH
NESREČ V SLOVENIJI**

Ljubljana, januar 2003

MIRO KRISTAN

IZJAVA

Študent MIRO KRISTAN izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. MIROSLAVA GLASA in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 6. 1. 2003

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
2. NARAVNE NESREČE	2
2.1. Klasifikacija naravnih nesreč	2
2.1.1. Poplave	2
2.1.2. Zemeljski plazovi	3
2.1.3. Požari v naravi	4
2.1.4. Potresi	4
2.1.5. Druge naravne nesreče	6
2.2. Višina sredstev za odpravo posledic naravnih nesreč v Sloveniji	6
3. POSLEDICE NARAVNIH NESREČ	7
3.1. Materialna škoda gospodinjstev	7
3.2. Gospodarska škoda podjetij	7
3.3. Socialna problematika	8
3.4. Psihološke težave	8
3.5. Napačen pristop k obnovi	8
3.6. Človeški faktor oz. "dobičkarji"	8
3.7. Kombinacija posledic	9
4. VPLIV NESREČE NA PRIZADETO PREBIVALSTVO	9
4.1. Človekove potrebe in njihovo neravnovesje ob nesrečah	9
4.2. Vloga države in interesi	10
4.2.1. Posameznik, družba, država in interesi	10
4.2.2. Država in vloga ob naravnih nesrečah	11
5. ZAKONSKA UREDITEV V SLOVENIJI	12
5.1. Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami	13
6. ZMANJŠEVANJE POSLEDIC NARAVNIH NESREČ IN NJIHOVO FINANCIRANJE	14
6.1. Zaščita in sistemi obveščanja	14
6.2. Proračunska postavka	15
6.3. Spodbujanje zavarovalništva	15
6.3.1. Sistem zavarovanja v Sloveniji	16

6.4. Varčevanje	18
6.5. Solidarnostna pomoč	19
6.6. Preventivni ukrepi	19
6.7. Evakuacija	19
7. UREDITEV SANACIJE NARAVNIH NESREČ V BIVŠI SFRJ	19
7.1. Oblikovanje sredstev solidarnosti	20
7.2. Viri sredstev solidarnosti	20
7.3. Način uporabe in upravljanja s sredstvi	21
7.4. Uporaba in upravljanje v SR Sloveniji	21
8. POTRESI V POSOČJU	22
8.1. Potres leta 1976	22
8.2. Potres leta 1998	23
8.2.1. Prednosti obnove po potresu leta 1998	27
8.2.1.1. Kvalitetna obnova objektov	27
8.2.1.2. Hitra organizacija obnove	27
8.2.1.3. Kvaliteten sistem dodeljevanja sredstev državnih pomoči	27
8.2.1.4. Razvojna sredstva	27
8.2.1.5. Medijska pozornost	28
8.2.2. Slabosti obnove po potresu leta 1998	28
8.2.2.1. Pravna praznina	28
8.2.2.2. Vzpostavljanje organov	28
8.2.2.3. Politiziranje dogodka	28
8.2.2.4. Pretiran optimizem	28
8.2.2.5. Problem lastništev	39
9. UREDITEV FINANCIRANJA SANACIJE NARAVNIH NESREČ	29
9.1. Zagotavljanje sredstev preko stalnega sklada	29
9.2. Zagotavljanje sredstev preko proračunske rezerve in interventnih zakonov	31
9.3. Kombinirani sistem	32
10. SKLEP	34
11. LITERATURA	35
12. VIRI	36

1. UVOD

Naravne nesreče spremljajo človeka in človeštvo že ves čas njegovega obstoja, vseskozi so pomembno vplivale na njegov način bivanja in razmišljanja. Kljub razvoju civilizacije naravne nesreče tudi danes pomenijo pomemben vidik življenja vsake družbe, odgovor nanje je občutljivi del vsake družbene ureditve, zato je pomembno učinkovito reševanje posledic. Tudi v Sloveniji je bilo v zadnjem obdobju veliko naravnih nesreč, ki so postavile vprašanje ustreznosti veljavnega sistema financiranja odpravljanja posledic naravnih nesreč v republiki Sloveniji. Obstoječa ureditev temelji na zagotavljanju sredstev iz proračunske rezerve in preko interventnih zakonov, ki jih sprejme državni zbor. Omenjeni sistem ima veliko pomanjkljivosti, zato bom v tem diplomskem delu predlagal sistem, ki bo po moji oceni bolj pravičen do državljanov, predvsem pa učinkovitejši od obstoječega.

Trenutna ureditev povzroča veliko nepotrebnih proceduralnih zapletov zaradi nujne vključenost državnega zbora, ki mora vsakič sprejeti ustrezen interventni zakon. Poleg tega je potrebno sredstva zagotavljati preko proračunske rezerve, kar povzroča zelo neenakomerno obremenjevanje proračuna in njegovo nestabilnost. Najbolj učinkovito bi deloval sistem, katerega temelji bi predpostavljali premoženjsko zavarovanje lastnine državljanov in oblikovanje sklada sredstev na državni ravni. S spodbujanjem zavarovalništva bi zgradili zanesljivejši zavarovalniški sistem, povečali bi materialno varnost državljanov, s skladom sredstev pa bi letno zbrali sredstva, ki bi bila namenjena za odpravljanje posledic naravnih nesreč večjega obsega.

Na podlagi analize sistema financiranja sanacije posledic naravnih nesreč bivše Socialistične federativne republike Jugoslavije in sistema, ki trenutno velja v republiki Sloveniji, bom preko študij primerov potresov leta 1976 in 1998 v Posočju dokazal slabosti omenjenih sistemov in predlagal boljšo rešitev.

V prvem delu predstavljam naravne nesreče, ki potencialno ogrožajo Slovenijo, in njihove posledice. Nekatere posledice opazimo takoj, druge se odražajo preko ljudi in njihovega življenja, zato predstavljam tudi osnovne socialne in psihološke vidike vpliva naravnih nesreč na ljudi. Država ima pomembno vlogo pri ureditvi in organizaciji reševanja, sanacije in drugih nalog, ki nastanejo po naravnih nesrečah. Velikokrat tudi politika odigra pomembno vlogo, zato v nadaljevanju obravnavam tudi vpliv interesov in politike na razvoj dogodkov. S primerjavo med ureditvijo v Sloveniji in v bivši SFRJ na podlagi študij primerov potresov in prednosti ter slabosti, ki izhajajo iz sanacije potresa leta 1998 v Posočju, predlagam ureditev oziroma sistem, ki bo boljše reševal problematiko sanacije posledic naravnih nesreč.

2. NARAVNE NESREČE

Naravne nesreče povzročata narava, posredno pa tudi človek s svojimi vplivi, s katerimi ustvarja razmere za te nesreče. Naravni pojavi, ki kot nesreče predstavljajo največjo nevarnost za ljudi in okolje v Sloveniji, so poplave, zemeljski plazovi, požari in potresi. Ljudi in okolje ogrožajo tudi snežni plazovi, podori, plazenja zemlje, neurja s točo in druge vremenske ujme. Vsi od naštetih pojavov so se v zadnjih letih zgodili v Sloveniji, najhujše posledice pa sta povzročila potres na Bovškem leta 1998 in plaz Stože novembra 2000 (Naravne in druge nesreče, 2001, str.1).

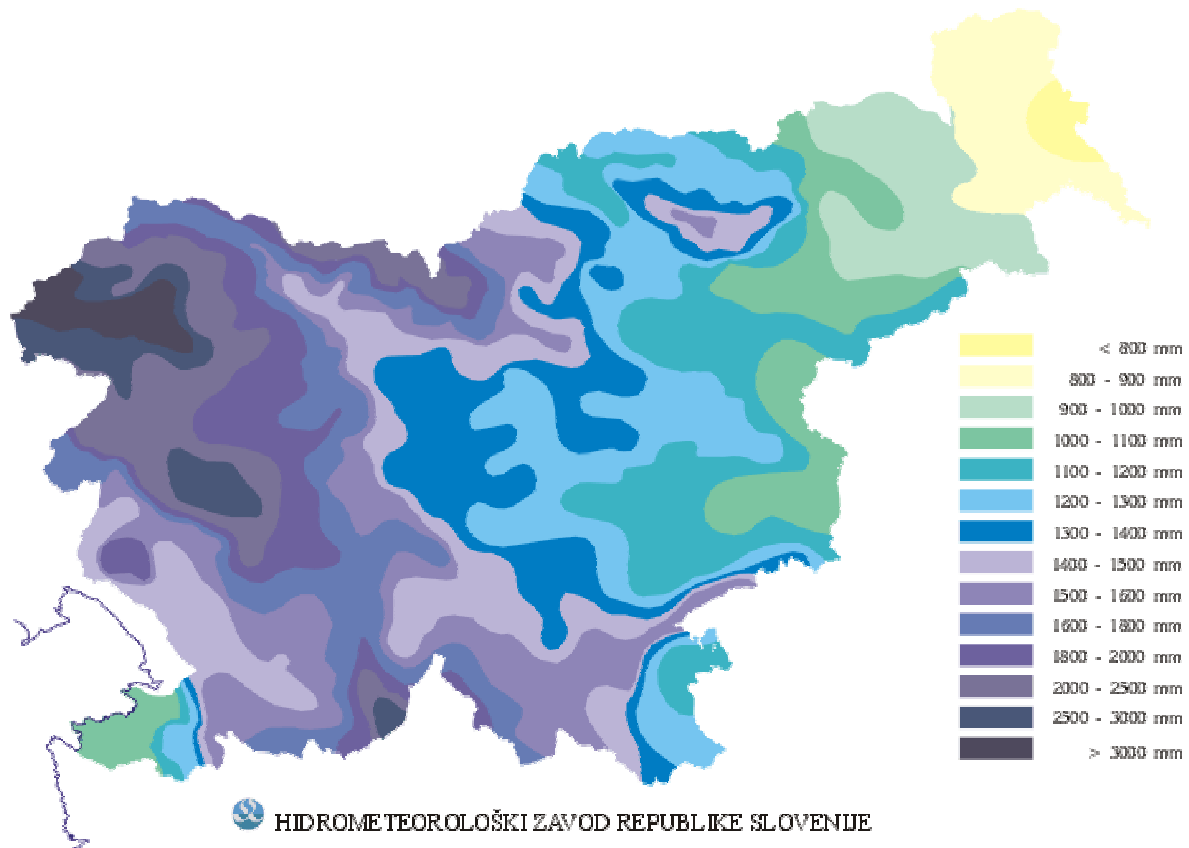
2.1. KLASIFIKACIJA NARAVNIH NESREČ

2.1.1. Poplave

Na vodnih območjih v Sloveniji se manjše poplave dogajajo vsako leto. Poplave se najpogosteje pojavljajo jeseni ali spomladi, poplave zaradi nenadnih dotokov velike količine vode zaradi neviht pa tudi poleti. Za Slovenijo so značilni štirje tipi poplav: nižinske poplave, hudourniške poplave, poplave na kraških poljih in poplave morja. Poplavno ogroženih je prek 300.000 ha površin, največ je ozkih dolinskih tal vzdolž hudourniških grap. Večje in obsežnejše poplave lahko pričakujemo na 94.000 ha površin. Poplavljenih je lahko tudi več kot 2.500 ha urbanih površin. Na območju, kjer so možne katastrofalne poplave (poplave s povratno dobo nad 50 let) živi dobra četrtina prebivalcev Slovenije. Katastrofalne poplave ogrožajo južni del Ljubljane ter del Celja, Laškega, Krškega, Slovenj Gradca, Murske Sobote, Železnikov, Škofje Loke, Litije, Grosuplja, Kočevja in mnoga druga naselja. Analize statističnih podatkov kažejo trend povečevanja pretokov voda na slovenskih rekah, zato mnogi dosedanji ukrepi za zaščito pred visokimi vodami ne ustrezajo več. Ogroženost zaradi poplav pa ni odvisna le od višine vodnega vala, temveč tudi od njegovega trajanja. Dolgotrajna visoka voda lahko razmoči nasipe, s tem se poveča nevarnost, da nasipi popustijo ali se celo porušijo.

Poplave se na posameznih vodotokih in območjih pojavljajo v podobni intenziteti v določenih časovnih presledkih. Glede na povratno dobo visokih vod ločimo vsakoletne poplave, poplave s povratno dobo od dveh do petih let (pogoste poplave), poplave s povratno dobo od deset do dvajset let (deset do dvajsetletne poplave) ter poplave s povratno dobo petdeset in nad petdeset let (katastrofalne poplave). Vsakoletne visoke vode zalijejo v Sloveniji okoli 2.300 ha površin. Več kot polovico vsega poplavnega sveta (54%) je v porečju Save. V porečju Drave je 42% poplavnih površin, v porečju Soče in pritokov pa 4% (Naravne in druge nesreče, 2001, str. 1).

Slika 1 – Letna količina padavin v Sloveniji

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija za okolje, 2001.

2.1.2. Zemeljski plazovi

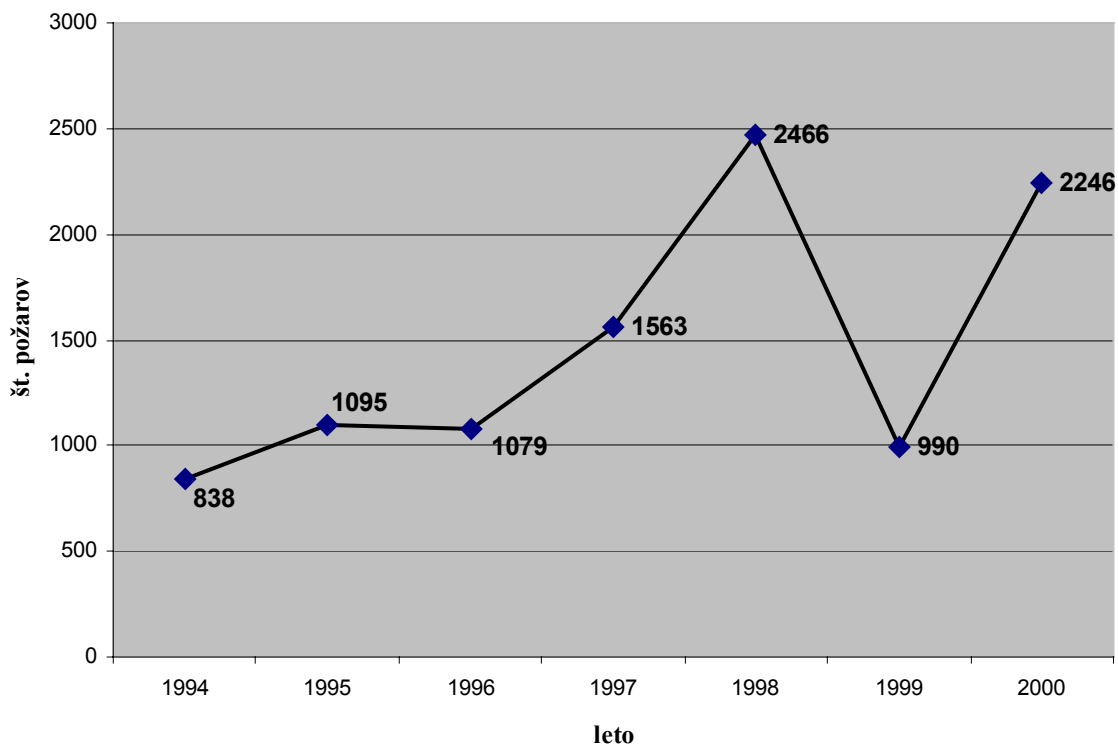
V Sloveniji je plazenje tal zelo pogosto, saj se dogaja na približno tretjini ozemlja. Razlikuje se glede na hitrost in globino. Plazovite površine sestavljajo labilna in pogojno stabilna zemljišča, ki običajno plazijo ob veliki namočenosti tal ali zaradi neustreznih posegov v prostor. V Sloveniji se pojavljajo zemeljski plazovi (ki so zemeljski in hribinski) skoraj povsod, razen na območju primorskega in dolenskega krasa, na območju karbonatnih alpsko-dinarskih grebenov in na planotah. Najbolj pogosti so zemeljski plazovi v permokarbonskih, glinastih in grafitoidnih skrilavcih v osrednjih Karavankah od Rateč do Jezerskega, v Posavskem hribovju od Kresnic do Sevnice, med Kočevjem in Brodom na Kolpi in tudi v škofjeloškem hribovju do Idrije. Tudi v paleozojskih glinastografitnih in sljudastokloridnih skrilavcih Jezerskega in okoli Črne na Koroškem so pogosti nevarni plazovi. Prav tako so lahko veliki in nevarni plazovi na staroterciarnem flišu (slano blato) na območju od Solkana do Razdrtega in od Črnega kala do Rakitovca v Istri. Ti plazovi močno ogrožajo predvsem ceste in železnice, medtem ko so se naselja na osnovi zgodovinskih izkušenj obdržala le na najbolj stabilnih predelih. Zelo nevarni so tudi plazovi v oligocenski sivici na Gorenjskem, v

Posavskem hribovju, v Celjski kotlini (Podolševa) in okrog Ormoža ter plazovi v miocenskih in panonskih glinah, ki so v okolici Kamnika, na severnem vznožju Gorjancev, okoli Krškega, Podčetrтка, Tuhinjske doline ter Goričkega, Haloz, Dravinjskih in Slovenskih goric. Izjemoma je možen tudi pojav zemeljskih plazov z murastim tokom (Stože pod Mangrtom). V Sloveniji so pogosti tudi skalni podori (Naravne in druge nesreče, 2001, str. 3).

2.1.3. Požari v naravi

Požari v naravi so najpogostejši spomladi, ko ljudje po čiščenju travnikov in njiv požigajo odpadke. Poleti so požari najpogostejši avgusta. V Sloveniji so požarno najbolj ogroženi gozdovi v submediteranskem delu države. Število požarov je največje februarja, marca, julija in avgusta. Največ požarov je na sežanskem gozdnogospodarskem območju.

Slika 2 – Število požarov v naravi v Sloveniji

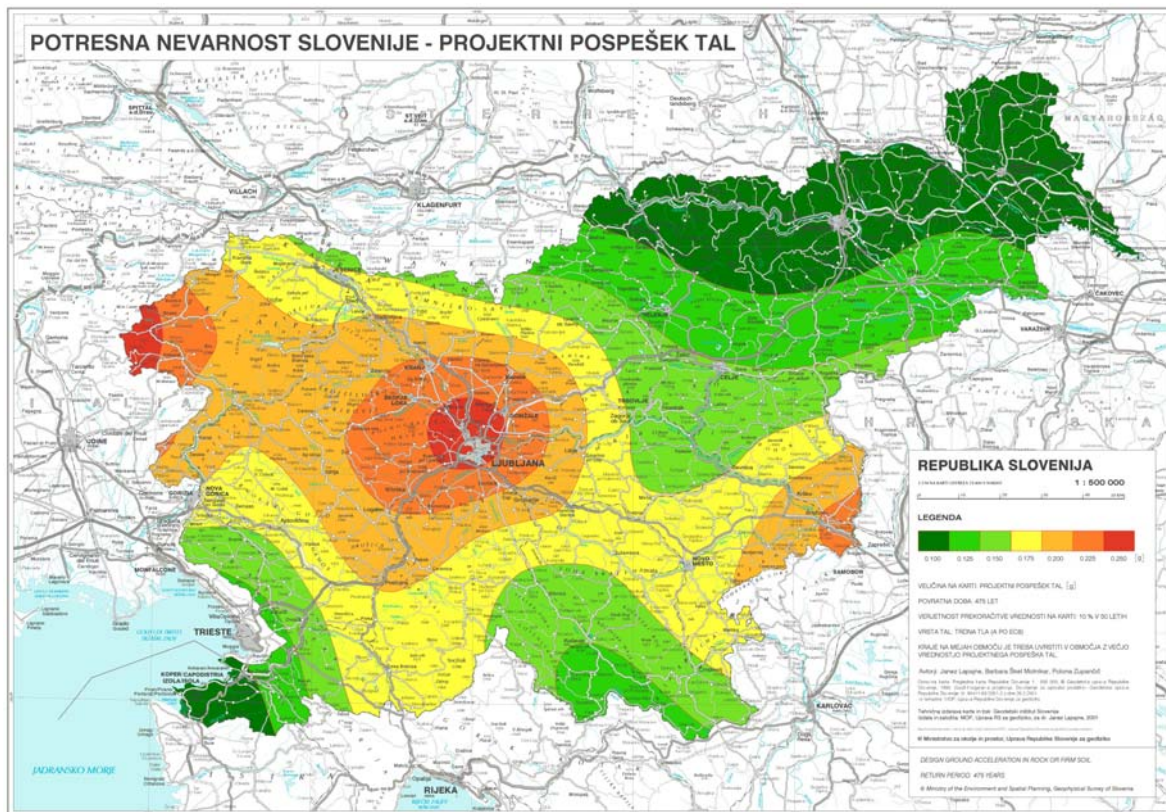
Vir: Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje, 2001.

2.1.4. Potresi

V Sloveniji predstavljajo potresi eno največjih naravnih nevarnosti. Seizmografi zabeležijo vsako leto nekaj sto šibkih potresnih sunkov. Zgodovinski viri navajajo, da je bilo v preteklosti na slovenskih tleh več kot 60 rušilnih potresov. Potresno najbolj ogrožena območja so ljubljansko, idrijsko, tolminsko in krško-brežiško. V 20. stoletju je bilo na Slovenskem več

kot 20 potresov, katerih intenziteta je presegla VII. stopnjo po Evropski potresni lestvici (v nadaljevanju EMS). Na območju, kjer so možni potresi osme in devete stopnje po EMS lestvici prebiva okoli tretjina vseh prebivalcev. Ozemlje Slovenije se po številu in moči potresov uvršča med potresno aktivnejša območja, saj leži na potresno aktivnem južnem robu Evrazijske geotektonske plošče v alpsko-himalajskem seizmičnem pasu. Severneje od Slovenije je potresov bistveno manj in so šibkejši, medtem ko je južneje od nje, zlasti v Črni gori, Italiji, Grčiji in Turčiji, potresov več, tako šibkih kot tudi zelo močnih. Ozemlje Slovenije seka več kot 100 pomembnih prelomov. Razvrstitev in lega prelomov je posledica smeri delovanja tektonskih pritiskov zaradi premikanja litosferskih plošč v tem delu Sredozemlja. Prelomi segajo do različnih globin. Večinoma so plitvi, segajo do globine 10 kilometrov. Na območju Slovenije so tektonski in neotektonski premiki v različnih smereh povzročili nastanek več seizmogenih območij (Naravne in druge nesreče, 2001, str. 6).

Slika 3 – Potresna nevarnost v Sloveniji (projektni pospešek tal)

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija za okolje, 2001.

2.1.5. Druge naravne nesreče

Podori, snežni plazovi, suše, neurja s točo ter druge vremenske ujme ravno tako ogrožajo področje Slovenije, le da so posledice ponavadi blažje oziroma je njihova intenziteta nižja.

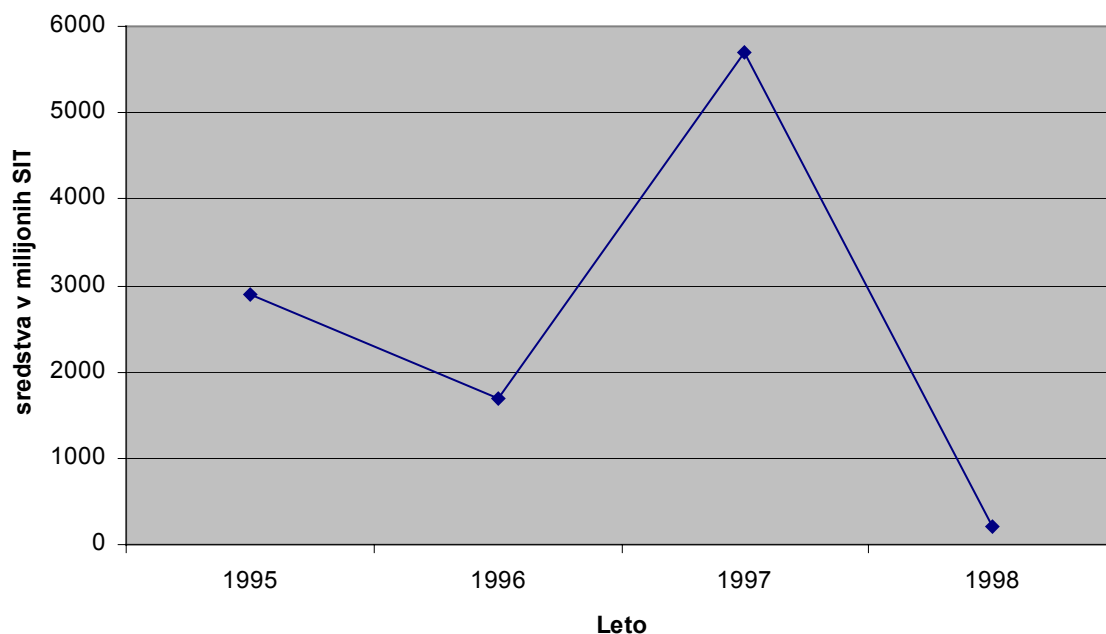
Snežni plazovi sodijo med naravne nesreče, ki zahtevajo razmeroma veliko smrtnih žrtev, ne povzročajo pa velike gmotne škode, saj se navadno sprožajo na nenaseljenih področjih. Ogroženih je veliko cest.

V Sloveniji navadno vsako leto pade dovolj padavin, tako da je **suša** razmeroma redka, pojavljajo pa se poznopoletne in poznozimske suše, ki povzročajo predvsem škodo kmetovalcem. Redko je ogrožena preskrba s pitno vodo (Naravne in druge nesreče, 2001, str. 8).

2.2. VIŠINA SREDSTEV ZA ODPRAVO POSLEDIC NARAVNIH NESREČ V SLOVENIJI

Republika Slovenija je v obdobju od leta 1995 do leta 1998 s sklepi Vlade ali posebnimi zakoni vsako leto zagotovila sredstva za odpravljanje posledic naravnih nesreč, katerih obseg prikazujem v spodnjem grafu. Namen prikaza niso absolutne vrednosti ampak raznolikost višine sredstev.

Slika 4 – Državna sredstva za odpravo posledic naravnih nesreč 1995-1998

Vir: Odgovori na najbolj pogosta vprašanja povezana z obnovo Posočja, 1998.

Tabela prikazuje zelo veliko raznolikost višine sredstev za odpravo nesreč med leti, saj so le ta povezana s pojavnostjo nesreč. Vlada je sredstva zagotavljala preko interventnih zakonov. Sredstva ne pomenijo tudi enako visoke škode po posameznih letih, saj so bila sredstva navadno zagotovljena šele v kasnejših letih in ne v letu nastanka škode.

3. POSLEDICE NARAVNIH NESREČ

Ko govorimo o naravnih nesrečah, imamo pred očmi največkrat podrte hiše, bloke ter žrtve, vendar prvotna slika največkrat ne pokaže vsega. V primeru, da država ne reagira ustrezno in hitro, so kasneje posledice lahko še večje kot ob trenutku po naravni nesreči. Materialna škoda povzroča socialno stisko, ki povzroči psihološke težave, le te pa lahko privedejo celo do padca delovne učinkovitosti in produktivnosti delavcev. Poleg čim krajšega odzivnega časa države je pomemben tudi pristop do sanacije, saj so stroški ob morebitni slabi obnovi na dolgi rok večji. Jasen primer je bil potres leta 1976 v Breginju, ko je država zaradi površnega pristopa k obnovi posredno dovolila postavitev montažnih naselij, medtem ko so v sosednji Italiji celostno obnovili kraje, prizadete v potresu. Več kot 25 let po omenjenem potresu ljudje še vedno opozarjajo na storjene napake, ki so vidne še danes (Arhiv Radia Kobarid d.o.o.).

3.1. MATERIALNA ŠKODA GOSPODINJSTEV

Poškodovani objekti, prostori za bivanje ter ostala lastnina posameznikov so ponavadi tisti, ki v obdobju po naravni nesreči povzročajo največ težav in zahtevajo najhitrejše ukrepe. Najprej je potrebno zagotoviti prostore za normalno življenje ter preprečiti, da bi se škoda še povečevala. V celotni ekonomski škodi zaradi katastrofe, je odprava posledic za prebivalstvo področje, ki ima največje posredne učinke na razvoj nadaljnjih dogodkov. Gospodinjstva so temelj družbe, zato je reševanje bivanjske stiske temeljni kamen celovitega pristopa k obnovi.

3.2. GOSPODARSKA ŠKODA PODJETIJ

Podjetja ob naravnih nesrečah utrpijo različne vrste škode. Osnovna je seveda materialna škoda zaradi poškodovanja proizvodnih zmogljivosti. Podjetje zaradi tega ne more poslovati, izpad poslovanja pa lahko pomeni neizpolnjevanje dobavnih rokov, izpad dohodka, težave z likvidnostjo, izgubo kupcev, itd. Poleg tega lahko nesreča povzroči tudi izgubo delavcev ali jim onemogoči prihod na delo. Podjetje se lahko znajde v začaranem krogu in v najslabšem položaju izgubi celo svoje trge, ker kupci v sodobnem sistemu poslovanja z minimalnimi zalogami ne morejo čakati na dobrine. Infrastruktura in delovna sila sta dve osnovni področji, kjer podjetja občutijo posledice naravnih nesreč. Prav zaradi povezanosti težav, ki jih prinaša škoda podjetja, je zelo pomembno, da država zelo hitro zagotovi možnosti za normalno poslovanje.

3.3. SOCIALNA PROBLEMATIKA

Poškodovana bivališča je potrebno popraviti ali nadomestiti. Največkrat ljudje nimajo tako velikih prihrankov, da bi sami zmogli visoke investicije. Velikokrat ne zmorejo niti najema priložnostnih kreditov. Socialna stiska se tako še veča. Še v tem trenutku je nekaj nerešenih primerov potresa 1998, ker prebivalci kljub ugodnim kreditnim pogojem ne zmorejo odplačevati anuitet. V omenjenih primerih naj bi obveznosti prevzele občine, v zameno pa naj bi dolgoročno dobile lastništvo nad objektom v primeru, da lastnik ne bi zmožel odplačati dolga.

Omeniti je potrebno še izpad dohodka, saj je marsikatero delovno mesto zaradi nesreče ogroženo. Predvsem manjša podjetja in obrtniki, ki so odvisni od manjšega trga, imajo s tem težave, saj nesreče povzročijo padeč kupne moči. Izjema so seveda gradbena podjetja in tista, ki so kakorkoli povezana z obnovo in z njo povečanim obsegom naročil.

3.4. PSIHOLOŠKE TEŽAVE POSAMEZNIKOV

Smrtne žrtve so lahko zelo velika ovira kljub uspešni sanaciji materialnih dobrin. Izguba bližnjih povzroči splošno depresijo in zmanjša tempo obnove. To je sicer opazno šele pri večjih razsežnostih naravnih nesreč, vendar je to problem, ki ga je potrebno upoštevati. Tudi uspešna in kvalitetno zastavljena sanacija mora temeljiti na dobri klimi med prebivalstvom. Posredni oportunitetni stroški so lahko v nasprotnem primeru zelo visoki, čeprav težko merljivi. Omenjene težave v praksi najbolje rešujeta prostovoljstvo in humanitarnost, ki sta v Sloveniji na zelo visoki ravni.

3.5. NAPAČEN PRISTOP K OBNOVI

Neorganizirana sanacija oz. sanacija, pri kateri posamezniki sami nestrokovno odločajo o načinu obnove, pripeljeta do neuskkljenosti in hkrati do velikih napak, ki se ponavadi pokažejo šele ob ponovnih podobnih nesrečah. Takrat se pokažejo pomanjkljivosti predhodne sanacije. Ob potresu leta 1976 je država občanom razdelila sredstva in navodila o potresno varni gradnji, način izvedbe pa prepustila oškodovancem. Nadzor je bil pomanjkljiv, zato je marsikdo sredstva porabil za druge namene, zgradbe pa obnovil po lastni presoji z znatno nižjimi sredstvi in ustrezno nižjo kvaliteto (Arhiv Radia Kobarid d.o.o.).

3.6. ČLOVEŠKI FAKTOR OZ. DOBIČKARJI

Dobičkarji predstavljajo določen del prebivalstva, ki zasluži veliko na račun naravne nesreče. Zaslužek je lahko legalen kot posledica večje poslovne dejavnosti pri odpravljanju posledic in obnovi, velikokrat pa je posledica pollegalnih dejanj. Tovrstna dejanja so težko dokazljiva, saj gre največkrat za posledico lobiranja oziroma prikritih povezav.

V Posočju je po potresu 1998. leta delovalo veliko gradbenih podjetij, njihovo dejavnost pri projektih pa je morala potrjevati Državna tehnična pisarna; potrjevanja so bila potrebna tudi na občinskih organih. Zaradi ogorčenja javnosti in domačinov Loga pod Mangrtom, kjer podjetje kljub nižji ceni od konkurence in ustrežanju pogojem ni dobilo potrditve projekta, se je obnova upočasnila, saj je bilo potrebno vsak namig ustrezno preveriti.

3.7. KOMBINACIJA POSLEDIC

Že tako problematično stanje se lahko še poslabša, če so reakcije in delovanje po nesreči napačno naravnane. Namesto izboljševanja se razmere še poslabšajo, saj se učinki med seboj seštevajo oz. množijo (težava rodi novo težavo). Prav kombinacija različnih posledic naravne nesreče je zelo verjeten razvoj dogodkov.

Primer: Po potresu leta 1998 v Posočju je bilo aktualno vprašanje prvih ukrepov sanacije; pritisk politične javnosti je bil zelo velik, prav tako nasprotovanja posameznikov. Politični pritisk je botroval določenim ukrepom (npr. rušenje dimnikov po Bovcu), kar se je kasneje izkazalo kot neutemeljeno, pomenilo pa je veliko izgubljenega časa, slabe volje, verjetno tudi denarja.

4. VPLIV NESREČE NA PRIZADETO PREBIVALSTVO

Kot sem navedel že v prejšnjem poglavju, naravne nesreče povzročijo neravnovesje pri ljudeh in njihovih potrebah, saj se največkrat poruši temelj oziroma potreba po obstoju. Tovrstno neravnovesje seveda vpliva na druga področja posameznikove družbene vključenosti. Prav potrebe in družbena vključenost preko posameznikovih interesov sta socialni in psihološki odziv na spremembo, ki pomembno vpliva na življenje in udejstvovanje po nesreči.

4.1. ČLOVEKOVE POTREBE IN NJIHOVO NERAVNOVESJE OB NESREČAH

Potrebe so tiste, ki človeka ženejo naprej. Potrebe so bodisi podzavestne bodisi zavestne narave. Poznamo več klasifikacij potreb, za moje raziskovanje pa so bistvene hierarhične stopnje, zato bom uporabil Maslowovo klasifikacijo, ki je enostavna za interpretacijo (Lipovec, 1987, str. 113-114). Po Maslowu je za zadovoljitev potrebe na določeni stopnji hierarhične lestvice nujno zadovoljiti vse nižje stopnje.

Fiziološke potrebe so tiste, ki jih človek mora zadovoljiti, da lahko zadovoljuje vse hierarhično višje stopnje. Hrana, pijača, spolnost so tisti elementi, ki človeku omogočajo preživetje, zato jih tudi občuti avtomatsko. Ob naravnih nesrečah je skoraj vedno otežkočena preskrba z vodo oziroma hrano ter zdravili; prva pomoč, ki jo v prizadetih krajih najprej potrebujejo, je prav zaradi tega v obliki omenjenih elementov. Otežene bivalne razmere, ki ogrožajo zasebnost ljudi v začasnih bivališčih, omejujejo običajno zadovoljevanje vseh teh potreb po hrani, pijači in spolnosti, kar ustvarja napetosti.

Potrebe po varnosti so naslednje na lestvici. Človek za svoj obstoj nujno potrebuje hrano in pijačo, brez bivališča pa je dolgoročno obsojen na propad. V planih civilne zaščite so na drugem mestu za živili in zdravili zasilna bivališča. Lahko ugotovim, da praksa na tem mestu potrjuje teorijo. Po Maslowovi klasifikaciji potreb so višje na lestvici še potrebe po pripadnosti in ljubezni, potrebe po ugledu in samospoštovanju in potrebe po samopotrjevanju. V primeru naravnih nesreč in kriznih razmer se omenjene potrebe potlačijo, saj so ogrožene primarne potrebe. Vprašanje zadovoljevanja potreb, ki so višje na hierarhični lestvici, se pojavi kmalu po vzpostavitvi osnovnih pogojev za življenje. Socialne in psihološke stiske niso redkost in prav tovrstne stiske so mnogokrat povod za nerazumevanje ali nesprejemanje načina sanacije, ki ga predvideva država oziroma državne institucije. Pravilen pristop, ki upošteva razdor na področju zadovoljevanja potreb, je zato bolj učinkovit, hkrati pa zaradi krajših postopkov in boljše klime pomeni nižje stroške. Zgolj v potrditev navajam delitev potreb po Walterju Moltu (Bibič, 1981, str. 163), ki jih je razdelil na potrebe za preživetje, potrebe koristi, ko od posameznika v družbenem kontekstu pričakujemo, da bo opravljal dela, ki so koristna družbenemu sistemu, v katerem živi, in potrebe razkošja, ki niso pomembne niti za preživetje posameznika niti družbe.

Kljub klasifikacijam so stvari zelo zapletene, saj je potrebno upoštevati človekova subjektivna preoblikovanja ne le potreb, temveč tudi objektivne podobe sveta oz. okolja v katerem ljudje živijo. Prav razmerje med subjektivnim in objektivnim je vedno težje ločiti. Primarne človekove potrebe ostajajo enake in so tiste, za katere mora država v prvi fazi ob naravnih nesrečah skrbeti, vse ostalo je stvar ureditve ob določenem trenutku v nadaljnjem postopku odpravljanja posledic.

4.2. VLOGA DRŽAVE IN INTERESI

Vlogo države ob naravnih nesrečah sem omenjal že v predhodnih odstavkih; odgovor o primerni vlogi države je vedno politične narave, saj je ureditev odvisna od sprejetih zakonov, mnenja državnega zbora in podobno. Vsaka država naj bi imela zakone, s katerimi opredeli odgovore na omenjeno vprašanje. Opredeliti je potrebno smer, način in višino pomoči, ki jo nudi država. Omenjene tri postavke so politično določene, politika pa je rezultat razmerja interesov v družbi.

4.2.1. Posameznik, družba, država in interesi

Človek je najprej posameznik, šele nato je del družbe. Interes je temeljna oznaka človeka v družbi. Interes bi lahko označili kot družbeno pojavnost potrebe, saj posameznik na temelju svojih potreb gradi interese. Dejansko lahko trdim, da je interes tisti, ki na zunaj razlikuje posameznike od ostalih v družbi. Nobeno razmišljanje o politiki ne more mimo interesa, saj je politika tudi rezultat interesov, bodisi lastnih bodisi krmiljenih. Interes je proces v katerem se ljudje zavejo svojih potreb in jih na različne načine tudi izražajo. Uresničevanje interesov poteka v družbi oziroma v ustreznih celotah medčloveških odnosov (Bibič, 1981, str. 163).

Dejstvo je, da zadovoljevanje človeških potreb ne more mimo njihove družbene vključenosti. Samo skupaj z drugimi ljudmi, neizolirano, se lahko človek ohrani preko zadovoljitve osnovnih in v razvitih družbah še vseh drugih potreb. Človekovo dejavnost motivirajo njegove potrebe in to najprej tiste, katerih zadovoljitev predstavlja pogoj za ohranitev človekove eksistence. Družbene skupine se oblikujejo prav zaradi zadovoljevanja potreb.

Psihologi v zvezi z omenjenim trdijo, da je zahteva da mora javni sektor – država – politično vodstvo skrbeti za javne, skupne dobrine dokaz, da subjektivne potrebe posameznika ne zadoščajo za regulacijo družbenih potreb (Bibič, 1981, str. 174). Težava nastopi zaradi državne uprave in njenih institucij, ki niso nikoli čisto objektivno racionalne, saj so njihovi nosilci še zmeraj osebe s osebnimi potrebami in mišljenjem, čeprav delujejo kot skupina v okviru norm, ki so jim jih priznali volilci. Človekove potrebe naj bi torej uravnavala tudi družba, ker zgolj osebna nagnenja ob stopnjevanih potrebah ne morejo in ne jamčijo blaginje. Socialno uravnavanje potreb je nekakšna družbena reprodukcija samega sebe.

4.2.2. Država in njena vloga ob naravnih nesrečah

Država je v preteklosti nastala zaradi družbenih potreb. Na tem mestu me ne zanima element države v drugih funkcijah, pojavlja pa se vprašanje državnega intervencionizma ob primeru naravnih nesreč. Naravne nesreče so ponavadi nenadni in nepričakovani dogodki. Prizadenejo večje število ljudi, prav stopnja prizadetosti pa je merilo za državni intervencionizem. Država nastopa kot celota, ki s svojo organizacijsko in predvsem gmotno komponento presega posledice nesreče. V primeru, da so posledice prevelike, kar je v primeru Slovenije zaradi njene majhnosti mogoče, dopolni vlogo države tudi mednarodna skupnost, ki lahko zagotavlja tisti delež podpore, ki je država zaradi prevelike relativne stopnje prizadetosti ne zmora sama. Tako kot država povezuje 'mikro' okolje, mednarodne skupnosti preko sporazumov pokrivajo 'makro' okolje.

Zanimivo je razmišljanje o posledicah nesreč ob neobstoju države kot institucije. Družba, ki je nepovezana oz. družba posameznikov, je obsojena na individualizem in s tem na precej manjšo učinkovitost v normalnih razmerah, naravna nesreča pa bi takšno družbo pahnila na rob obstoja; to bi bila družba dobičkarjev in revežev.

Država mora poleg fizičnega urejanja razmer po nastanku krize poskrbeti tudi za njihovo razumevanje. Človek je sicer racionalno bitje, vendar čustvena komponenta včasih žene ljudi v neracionalna dejanja. Obdobja ekonomskih kriz so ljudje s svojimi dejanji mnogokrat še podaljšali, saj so največkrat reagirali panično. Prav čustveno komponento je potrebno upoštevati tudi v primeru naravnih nesreč, saj je v danih razmerah ekonomsko racionalno odločanje včasih otežkočeno.

Element, ki ga ne smemo spregledati, je tudi politika ali trenutna politična situacija v določeni državi. V demokratičnih sistemih so ljudski interesi tisti, ki preko volitev oblikujejo vlado in katerih voljo naj bi voljeni zastopali. Praksa je večinoma drugačna, saj je zastopanje interesov

le posredno in gre tako za nepopolno demokracijo. Pred volitvami je politično pametno, da so odgovori na pereča vprašanja takšni, kakor je družbeno najbolj sprejemljivo.

Področje naravnih nesreč predpostavlja proračunsko postavko na odhodkovni strani. Vsako področje, ki pomeni dodatne odhodke iz proračuna oziroma nove davke, pomeni hkrati dodatno obremenitev za državo in posredno za davkoplačevalce. S stališča politične približljivosti je za vladajoče elite bolje, da ne povečujejo davkov. V ozadju se skrivajo tudi drugi problemi, ki zavirajo sprejemanje "rizičnih" zakonov. Zopet imamo opravka z interesi, ki se združujejo v lobije. Lobiji imajo danes pomembno vlogo v politiki, kar priznavajo tudi politiki sami. Zavarovalniški lobi je tisti, ki bi mu zakon z opredeljenim skladom sredstev najbolj škodoval, saj bi sklad povečal varnost subjektov in posledično zmanjšal njihovo pripravljenost za zavarovanje. Kljub vsem oviram, ki časovno sicer podaljšujejo sprejemanje zakonov, je družbeni interes tisti, ki bo slej ko prej narekoval sprejetje zakona, ki bo sistematsko urejal zbiranje sredstev za sanacijo posledic naravnih nesreč v Sloveniji. Tak zakon bi skupaj z zakonom o delitvi omenjenih sredstev omogočal hitro in učinkovito sanacijo in bi tako zmanjšal vpliv politike na popolnoma nepolitično vprašanje.

5. ZAKONSKA UREDITEV V SLOVENIJI

Država v Zakonu o pogojih in načinu uporabe sredstev državne pomoči pri odpravi posledic naravnih nesreč, ki je zaenkrat še v parlamentarnem postopku, natančno opredeljuje, kdo in kdaj je upravičen do državnih sredstev pomoči, ki so nepovratna. Sredstva državne pomoči so namenjena za pomoč pri odpravi posledic naravne nesreče na objektu, napravi ali zemljišču v lasti države, če so naravno nesrečo povzročili potres, poplava, zemeljski plaz, suša, požar v naravnem okolju ali neurje. Če gre za lastnino občine ali lastnino osebe javnega prava, katere ustanovitelj ali soustanovitelj je občina, so sredstva državne pomoči namenjena za pomoč pri odpravi posledic naravne nesreče, ki sta jih povzročila potres, snežni plaz ali neurje na stvareh in poplava ali zemeljski plaz na objektu lokalne infrastrukture ali zemljišču. Če gre za objekt ali zemljišče v lasti osebe zasebnega prava, so sredstva državne pomoči namenjena tudi za pomoč pri odpravi posledic zemeljskega plazu. Za odpravo posledic zemeljskega plazu se štejeta obnova objekta, ki ga je poškodovalo ali uničilo plazenje zemeljskega plazu, in izvedba gradbenih in drugih geotehničnih ukrepov za preprečitev plazenja na zemljišču, če to plazenje ogroža stabilnost objekta.

Naravne nesreče in pomoč ob njih so zakonsko torej opredeljeni, oziroma je zakon v pripravi. Vsaka država lahko opredeli nesreče, ki ji objektivno pretijo, večja je težava pri ocenjevanju frekvence in moči pojava. Predvsem statistika je tista, ki lahko s pomočjo obdelave ustreznih strokovnjakov pripelje do zadovoljivih ocen oziroma napovedi. Glede na velikost pojava je mogoče oceniti tudi posledice, ki bi jih le ta imel in posredno povprečno potrebna sredstva za sanacijo. Toleranco je potrebno dopuščati zaradi dveh razlogov. Prisotne so napake pri ocenjevanju, ki so lahko zaradi otežene predvidljivosti dogodkov velike, drugo pa so nesreče,

ki jih niti statistika niti strokovnjaki ne morejo napovedati. Poleg opredelitve pričakovanih dogodkov bi morala ureditev upoštevati tudi nepričakovane, enkratne dogodke.

Republika Slovenija zagotavlja sredstva za sanacijo naravnih nesreč preko proračunske rezerve. Zakon o proračunu natančno opredeljuje višino in način dodeljevanja sredstev, ki se črpajo iz proračunske rezerve. V proračunu se zagotavljajo sredstva za proračunsko rezervo, ki deluje kot proračunski sklad in sicer se v proračunsko rezervo izloča del skupno doseženih letnih prejemkov proračuna v višini, ki je opredeljena s proračunom, vendar največ do višine 1,5% prejemkov.

Slovenija torej ima sklad, iz katerega se črpajo sredstva za pomoč ob naravnih nesrečah, težava pa nastopi, kadar je škoda večja od razpoložljivih sredstev. Klimatske in druge spremembe v naravi dvigajo stopnjo tveganja za nastanek nesreč, ki so povezane s hidrometeorološkimi razmerami, skladno s tem se povečuje tudi potencialna škoda.

Kot primer pravne ureditve v zvezi s finančno problematiko odpravljanja posledic naravnih nesreč naj omenim Švico, Nemčijo in Nizozemsko. V nobeni izmed naštetih držav nimajo systemskega zakona, ki bi celovito urejal vsa vprašanja, povezana s problematiko naravnih nesreč in odpravljanjem njihovih posledic. V vseh naštetih državah je problematika finančne pomoči pri odpravljanju posledic naravnih nesreč v največji meri urejena z različnimi načini in oblikami zavarovalništva. Sredstva davkoplačevalcev se pritegnejo le ob katastrofalnih nesrečah, običajno preko za to posebej ustanovljenih skladov.

V letih, ko se ne zgodi nobena izjemno velika naravna nesreča, zahtevajo naravne nesreče od 1,5 do 3 odstotke bruto domačega proizvoda Republike Slovenije (Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja, 1998, str. 2). Ministrstvo za okolje in prostor predpostavlja intervencijske zakone tudi ob morebitni systemski ureditvi, saj naj bi obseg škode pri nesrečah velikega obsega presegal razpoložljiva javna in zasebna sredstva.

5.1. NACIONALNI PROGRAM VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

Državni zbor Republike Slovenije je na seji 14. maja 2002 sprejel program, ki naj bi dolgoročno omogočal tako preventivno kot kurativno dejavnost v smeri varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Program poleg nacionalnih interesov upošteva tudi obveznosti Slovenije, ki izhajajo iz sprejetih mednarodnih konvencij in sporazumov, načela in usmeritve Agende 21 s srečanja na vrhu v Riu de Janeiru ter temeljne cilje in usmeritve iz strategije Združenih narodov za varnejši svet v 21. stoletju. Program je usklajen z akcijskim programom Sveta Evropske unije o civilni zaščiti, ki je usmerjen v spodbujanje medsebojnega sodelovanja držav članic pri varstvu in zaščiti prebivalstva, premoženja in okolja ob naravnih in drugih nesrečah. Program temelji na resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 56/2001), s katero država opredeljuje usmeritve za učinkovito

zavarovanje suverenosti, neodvisnosti, ozemeljske celovitosti in drugih vrednot, zagotavljanje trajnega ravnovesja v naravi in družbi ter osebne in premoženjske varnosti prebivalcev. Program sledi splošnemu cilju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki je zmanjšati število nesreč ter preprečiti oziroma ublažiti njihove posledice, da bi bilo življenje varnejše in bolj kakovostno. Usmerjen je v preventivo, ki je učinkovitejša in dolgoročno tudi cenejša od drugih oblik varstva pred nesrečami. Ker vseh nevarnosti, ki povzročajo nesreče, ni mogoče odpraviti, so v programu enakovredno obravnavane tudi vse tiste oblike varstva in pripravljenosti, ki omogočajo hitro in učinkovito ukrepanje ob nesrečah. V programu se ne ureja trajna sanacija posledic naravnih in drugih nesreč. Naravne nesreče po tem programu so potres, poplava, zemeljski plaz, snežni plaz, visok sneg, močan veter, toča, žled, pozeba, suša, množični pojav nalezljive človeške, živalske ali rastlinske bolezni in druge nesreče, ki jih povzročijo naravne sile. Druge nesreče so velike nesreče v cestnem, železniškem in zračnem prometu, požar, rudniška nesreča, porušitev jezua, nesreče, ki jih povzročijo aktivnosti na morju, jedrska nesreča in druge ekološke in industrijske nesreče, ki jih povzroči človek s svojo dejavnostjo in ravnanjem, pa tudi vojna, izredno stanje in druge oblike množičnega nasilja.

Program natančno opredeljuje dejavnike, ki vplivajo na pojavnost nesreč oziroma tistih dejavnikov, ki jih lahko program upošteva kot dejavnike tveganja. To so lega, površje, kamnine, podnebje, padavine, vode, rastlinstvo, prebivalstvo, poselitev, pokrajine, urbanizacija, izraba tal, industrializacija ter nekatera specifična področja Slovenije, ki jih je težko uvrstiti oziroma kjer je rizičnost višja (npr. Kras, obala).

6. ZMANJŠEVANJE POSLEDIC NARAVNIH NESREČ IN NJIHOVO FINANCIRANJE

Za zmanjševanje posledic naravnih nesreč imamo na razpolago vrsto ukrepov, ki so lahko preventivne ali kurativne narave. Za nekatere lahko poskrbijo državljani sami, ostale opredeli država, v veliki večini pa gre za sodelovanje obeh. Država lahko del pristojnosti prenese tudi na lokalno upravo (občine, regije). To so zaščita in sistemi obveščanja, proračunska postavka, spodbujanje zavarovalništva, varčevanje, solidarnostna pomoč, preventivni okoljski in gradbeni ukrepi ter evakuacija.

6.1. ZAŠČITA IN SISTEMI OBVEŠČANJA

Države imajo zelo različne sisteme, ki urejajo področje naravnih nesreč. Premožnejše države veliko vlagajo v zaščito pred nesrečami in v sisteme zgodnjega obveščanja. Rezultat tega sta manjša škoda in predvsem manj človeških žrtev, vendar je za tovrstne ureditve potrebnih veliko sredstev, ki si jih lahko privoščijo le bolj razvite države. Kljub razmeroma visokim sredstvom, ki so potrebna za gradnjo in vzpostavljanje učinkovitih načinov za obveščanje, so se ti načini v preteklosti velikokrat izkazali kot zelo pomemben faktor. Zaradi razvoja tehnologije in mednarodnih sistemov je tudi omenjeni pristop postal cenejši, kot je bil v

preteklosti. Sistemi obveščanja so učinkovit mehanizem zmanjševanja škode predvsem pri naravnih nesrečah, ki so bolj predvidljivega značaja, kot so viharji, izbruhi vulkanov in nenazadnje tudi poplave. Prav poplave ob evropskih rekah leta 2002 so pokazale, da lahko dobri sistemi obveščanja preprečujejo oziroma zmanjšujejo škodo, pomembna pa je tudi meddržavna izmenjava podatkov.

6.2. PRORAČUNSKA POSTAVKA

Država mora zagotoviti sredstva potrebna za sanacijo posledic naravne nesreče, sredstva pa je najlažje zagotoviti v proračunu. Problem je, da je potrebno prihodke proračuna največkrat povečati, saj višina sredstev, potrebnih za sanacijo, največkrat presega normalno predvidene izdatke proračuna.

Obremenitev proračuna pomeni obremenitev davkoplačevalcev, ki morajo preko povišanih davkov ali posebnih prispevkov plačevati državi. Ob potresu v Posočju je veliko prahu dvignila tako imenovana "Posočnina", ki je bila sicer za državo v danem trenutku neobhodna, saj država kljub proračunski rezervi ni zmoгла tolikšnih izdatkov. Posočnina je dokaz slabosti sistema, ki sredstva zagotavlja preko proračunske rezerve. V obdobjih večje zadolženosti države je tovrstna ureditev dodatna obremenitev. Zagotavljanje sredstev preko proračuna ima veliko slabosti, saj slabi državo, obenem pa se povečuje nezadovoljstvo z vlado, kar je politično za vladajočo strukturo nesprejemljivo. Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za finance in Urad vlade za informiranje so v biltenu Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja, "Posočnino" utemeljevali s primerjavo s sistemom bivše SFRJ. Po njihovih besedah zaradi nepredvidljivosti nastanka naravnih nesreč ni primerno sredstev davkoplačevalcev zbirati vnaprej, temveč je primerneje ukrepati v smeri zbiranja sredstev v proračune ob nastanku večjih naravnih nesreč (Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja, 1998, str. 2).

6.3. SPODBUJANJE ZAVAROVALNIŠTVA

Tretja možnost, ki neposredno ne vključuje države, so zavarovalnice. Ponudba zavarovanj mora biti taka, da imajo prebivalci možnost zavarovanja za določene škodne primere, tudi iz vrste naravnih nesreč. Nesmiselno je sicer pričakovati, da bodo zavarovalnice zavarovale prav vse potencialne nevarnosti, vendar je to pomemben prispevek k stabilnosti ob naravnih nesrečah. Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da mnogi potencialni zavarovanci niso pripravljeni plačevati zavarovalnih premij, saj to ni v slovenski tradiciji. V primeru potresa v Posočju je bilo prav ironično, saj so zavarovalnice skoraj vzporedno s potresom pričele ponujati potresna zavarovanja.

Vpliv človeka na naravo ter večanje populacije pomenita večje možnosti za nastanek nekaterih naravnih nesreč, zaradi večje gostote prebivalstva pa tudi hujše posledice. Poletna neurja s točo, vodne ujme, zemeljski plazovi in druge naravne nesreče, ki so manjšega obsega,

povzročijo v Sloveniji vsako leto škodo, ki se giblje od 1,5 do 3 odstotke slovenskega BDP (Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja, 1998, str. 2). V posameznih letih je škoda, ki jo povzročijo naravne nesreče, še znatno večja. Analize nesreč opozarjajo na nizko stopnjo zavarovanosti premoženja fizičnih in pravnih oseb pred nesrečami. Do leta 1994 so se na podlagi tedanje zakonodaje za odpravljanje posledic naravnih nesreč uporabljala solidarnostna sredstva. Ta sistem je oškodovancem ob nesrečah zagotavljal vračilo dela nastale škode, v povprečju 10 do 30% nastale škode. To ni vzpodbujalo sodobnejših oblik zagotavljanja varnosti pred tveganji zaradi naravnih nesreč, ki so značilne za tržna gospodarstva. Navedena zakonodaja je bila leta 1994 razveljavljena, vendar se stanje tudi po tem obdobju ni spremenilo. Stopnja zavarovanosti je ostala na približno enaki ravni, država pa pri odpravljanju posledic nesreč intervenira s proračunskimi sredstvi. Element, ki ga mora vsebovati urejeno področje zbiranja sredstev za sanacijo naravnih nesreč, so tudi drugi viri financiranja, ki so bodisi prostovoljni bodisi obvezni. Najbolj pomemben vir je seveda zavarovanje premoženja pri zavarovalnicah. Država bi morala upoštevati področja, ki jih lahko posamezne fizične in pravne osebe zavarujejo pri zavarovalnicah.

Država bi morala glede na obstoječe možnosti zavarovanj določiti primerno visoke kvote in le, če bi škoda preseгла omenjene kvote, bi država razporejala namenska sredstva, v nasprotnem primeru pa ne. S tem bi vzpodbudili večjo zavarovanost državljanov in do določene mere preprečili pasivno pričakovanje državne pomoči. Pri taki rešitvi se kaže pomembna vloga države kot organizatorja sistema, ki mora z najnižjimi stroški odpraviti posledice naravnih nesreč. Na drugi strani je občan, ki prevzema nase tveganje za povračilo določenega dela škode ob naravni nesreči.

Vse druge možnosti, kot so varčevanja posameznikov ali podjetij, so slabše, saj so nepregledne in navadno nenamenske, zavarovanja pa so področje, ki je sprejemljivo tako za državo kot za državljane. Sredstva so uporabljena prostovoljno, namensko, zagotavljajo pa visoko stopnjo varnosti ob relativno majhnem vložku.

6.3.1. Sistem zavarovanja v Sloveniji

V Sloveniji lahko fizične in pravne osebe sklenejo požarno zavarovanje, zavarovanje stanovanjskih premočnin, zavarovanje motornih vozil, zavarovanje posevkov in plodov, zavarovanje živali, življenjsko zavarovanje in nezgodno zavarovanje (Interna gradiva Zavarovalnice Triglav d.d.). Osnovno zavarovanje pred naravnimi in drugimi nesrečami je požarno zavarovanje. Vanj so poleg požara vključeni še udar strele, eksplozija, vihar in toča, udarec zavarovančevega vozila v zavarovano zgradbo, padec letala, javne manifestacije in demonstracije, ob doplačilu pa tudi poplave in potres. Pri tem se lahko zavarujejo stanovanjski, gospodarski ali proizvodni objekti, gozdovi in podobno. Pri stanovanjskem zavarovanju se lahko zavarujejo stanovanjske premočnine (oprema stanovanja) za iste nevarnosti kot pri požarnem zavarovanju. Področje zavarovanja za primer jedrske škode je že

od leta 1978 sistemsko urejeno (zakon o odgovornosti za jedrsko škodo, Uradni list SFRJ, št. 22/78 in 34/79, zakon o zavarovanju odgovornosti za jedrsko škodo, Uradni list SRS, št. 12/80). Slovenija je tudi pogodbenica Pariške konvencije o odgovornosti tretjim na področju jedrske energije. Predpisan je znesek omejitve odškodninske odgovornosti uporabnika jedrske naprave za jedrsko škodo, ta odgovornost mora biti ustrezno zavarovana.

V kmetijstvu obsega zavarovanje posevkov in plodov nevarnost toče, požara in strele. Dodatno zavarovanje je možno skleniti za pomladansko pozebo, vihar in poplavo. Pri zavarovanju mladih trajnih nasadov (sadovnjaki, vinogradi, hmeljišča) se lahko vključijo nevarnosti zemeljskega plazju, snežnega plazju in erozije. Gozdovi se lahko zavarujejo s požarnim zavarovanjem in sicer za požar, strelo, vihar, zemeljske in snežne plazove in podobno. Živali lahko zavarujemo pred nevarnostmi zemeljskega in snežnega plazju, požara, strele, viharja, eksplozije, prometne nesreče in poplave. Kužne bolezni (epidemije, epizootije) so običajno izključene iz zavarovanja.

Zavarovanja pred nevarnostmi naravnih in drugih nesreč se uveljavljajo zelo počasi. Vzrokov za to je več in imajo različen pomen, zato jih kaže temeljito raziskati in v skladu z ugotovitvami pripraviti ukrepe za izboljšanje stanja. Pri tem je treba upoštevati izkušnje gospodarsko razvitih držav. Breme sanacije škode in odpravljanja drugih posledic velikih nesreč zahteva sodelovanje vseh prizadetih strank, od zavarovanih fizičnih in pravnih oseb, osnovnih zavarovateljev, pozavarovateljev, do kapitalskih trgov in države. Država bi morala nastopati predvsem kot zadnji pozavarovatelj v primeru izjemno velikih nesreč oziroma zelo redke in izjemno velike škode. Sicer pa je njena glavna naloga v tem, da z ustreznimi tehničnimi in drugimi predpisi v zvezi uporabo prostora in graditvijo objektov, z zagotavljanjem delovanja infrastrukturnih sistemov, davčnimi olajšavami, oblikovanjem rezerv ter načrti zaščite in reševanja ob nesrečah, zmanjša tveganje.

Zavarovalnice zavarujejo najrazličnejše vrste škodnih primerov, zato je tudi v njihovem interesu, da država ne poskrbi za neselektivno kritje posledic nesreč, saj je po njihovem tolmačenju to v pristojnosti vsakega posameznika. Vsakdo naj bi sam poskrbel zase in za svoje premoženje. Teoretično je to sicer res najbolj sprejemljiva možnost tako s strani zavarovalnic kot tudi s strani države, saj sama nima nobenih stroškov. Problem nastane zaradi dejstva, da je zavarovanje premoženja za marsikoga predrago oz. krije škodo le na način vrednostne analize in ne upošteva humane komponente, država pa jo mora.

Primer: lastnik stare hiše, ki jo poruši potres, kljub zavarovanju ne more pričakovati velike odškodnine, saj je vrednost takega objekta zelo nizka in mu odškodnina ne bi omogočala ponovne gradnje. Kljub nizki vrednosti je objekt zadovoljeval človekovo potrebo po varnosti, ne glede na dejansko ocenjeno vrednost objekta. V tem primeru nastopa ena izmed možnih nepopolnosti zavarovalniškega sistema, ki se opira na tržno logiko. To vrzel mora zapolnjevati država.

Namen raziskovanja možnosti zavarovanja premoženja državljanov je proučiti možnosti, ki jih imajo brez državne pomoči ob primeru naravne nesreče. Potresna zavarovanja so novost, ki so jo zavarovalnice v Sloveniji začele tržiti šele po potresu v Posočju. Prav zanimiv je porast te vrste zavarovanj predvsem na območju, ki ga je prizadel potres, verjetnost, da bo v času trajanja njihove zavarovalne police nastopil potres pa je v skladu s pojavnostnimi intervali večjih potresov zelo majhna.

Seveda je oporna točka geofizikalna karta Slovenije, ki območja razdeli na razrede z večjim ali manjšim tveganjem za nastanek potresa določene stopnje. Najbolj rizična območja so temelj za izračun zavarovalnih premij tudi za zavarovalnice, vendar je potrebno dodati, da zavarovalnice dajejo večji poudarek statističnim podatkom krajše časovne vrste. Zavarovalnice ne zavarujejo za obdobje petsto let, kar je kratka doba za izračun geofizikalne karte. Prav zaradi kratkoročnega značaja zavarovanj se opirajo na statistične podatke, ki se nanašajo na krajše obdobje.

Posočje je zaradi takega načina uvrščeno v najvišji rizični razred. Tudi psihološka komponenta je v tem primeru zelo pomembna. Nihče ne bo oporekal, da bodo po potresu zavarovalne premije na nekem območju visoke, čeprav je statistično skoraj neverjetno, da v obdobju, za kakršno je zavarovanje sklenjeno, pride do ponovnega potresa.

Druga vrsta naravne nesreče, ki je v Sloveniji razmeroma pogosta in ki jo zavarovalnice razmeroma dobro zavarujejo, so poplave. Tudi v tem primeru so opredeljena bolj in manj rizična področja. Kraji Slovenije so razdeljeni na razrede, ti razredi so sestavljeni glede na potencialne možnosti poplav. Državljeni Slovenije lahko dokaj dobro zavarujejo svoje premoženje za primer potresa in poplave, seveda za primerno premijo.

Problematično področje je na primer zemeljski plaz. Zaradi visoke rizičnosti je zavarovalnicam skoraj nesmiselno ponujati tovrstna zavarovanja. Zavarovalne premije bi bile zaradi visokega tveganja nesreče tako visoke, da bi bilo bolje denar investirati, kot ga plačevati zavarovalnici. Zavarovalnice na licu mesta ugotavljajo rizičnost posameznega območja. Kjer nevarnost obstaja, je tudi interes za zavarovanje, če nevarnosti ni, potem tudi interesa ni.

6.4. VARČEVANJE

Državljeni ponavadi določen delež svojih dohodkov namenjajo varčevanju za "varstveno rezervo". Nezanemarljiva vsota sredstev se tako preliva preko finančnih ustanov. Predvsem državljani, ki nimajo zaupanja v omenjene ustanove, sredstva hranijo doma. Čeprav so lahko vsote, ki jih opredeljuje varčevanje državljanov, v določenih primerih zelo visoke, je dejanski znesek zelo težko oceniti. Varčevanje tako ostaja sklad, ki posameznikom v kriznih razmerah pomaga prebroditi razmere, vendar ga urejen sistem le težko upošteva.

6.5. SOLIDARNOSTNA POMOČ

Slovenci naj bi bili človekoljuben narod. To dejstvo potrjujejo tudi človekoljubne akcije organizacij kot so Rdeči križ, Karitas itd. Tudi po potresu leta 1998 sta obe organizaciji organizirali zbiranje sredstev preko posebej za ta namen odprtih žiro računov. Zbrana sredstva so razdelili med oškodovance v Posočju. Omenjeno dejstvo je izkoristila tudi država ob potresu v Posočju, ko je marsikoga prav dejstvo, da gre denar v človekoljubne namene, prepričalo v upravičenost "Posočnine" (Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja, 1998, str.7). Človekoljubnost naj bi zapolnjevala nepopolnosti obstoječega sistema, zato je to pomembna komponenta. Tudi mednarodni značaj organizacij, ki se ukvarjajo s človekoljubno dejavnostjo, omogoča prelivanje denarja iz države v državo.

6.6. PREVENTIVNI UKREPI

Preventivno delovanje ima ponavadi za posledico manjšo škodo in hitrejšo odpravo posledic. Potresno varna gradnja, načrti poplavne ogroženosti, itd., so zelo pomembni segmenti, ki predhodno omilijo škodo. Vsi omenjeni programi povzročajo višje stroške že v normalnem obdobju, zato posamezni osebki pogosto ne ravnajo po predpisih, predvsem fizične osebe, ker je pri njih kontrola manjša.

Prostorski, urbanistični, gradbeni in drugi tehnični ukrepi se pripravljajo in načrtujejo v fazi priprave in izvedbe ustreznih dokumentov, povezanih s prostorskim planiranjem države in lokalnih skupnosti (prostorski plani, lokacijska dovoljenja). Določajo potrebne gradbene ukrepe, ki jih je treba upoštevati pri gradnji objektov ter druge tehnične ukrepe, ki prispevajo k večji varnosti.

6.7. EVAKUACIJA

Evakuacija preprečuje človeške žrtve, ne pomeni pa zmanjšanja materialne škode. Stroški evakuacije so zelo visoki, zato mora biti sistem, ki opredeljuje stanje pred evakuacijo, zelo natančno zastavljen. Tudi organizacija služb, ki evakuacijo izvajajo, mora zagotavljati zanesljivost, saj je časovno obdobje, v katerem je potrebno evakuacijo izpeljati, ponavadi kratko, napake pa lahko pomenijo škodo oziroma človeške žrtve.

7. UREDITEV SANACIJE NARAVNIH NESREČ V BIVŠI SFRJ

Vprašanje sanacije naravnih nesreč je bilo aktualno tudi v bivši SFRJ, saj je vključila precej potresno visoko rizičnih področij. Glede na velikost države in razdelitev na republike in avtonomne pokrajine je bilo smiselno tudi pri vzpostavljanju sistema upoštevati določene značilnosti. Jugoslavijo sta potresa v Skopju in Bosanski krajini našla nepripravljeno. To sta bila potresa večjega obsega, ki sta povzročila veliko materialno škodo. Kot posledica so stekla prizadevanja v smeri zagotavljanja enotnega sistema za ukrepanje v primerih naravnih in drugih nesreč. Tako je bil leta 1974 podpisan družbeni dogovor, na osnovi katerega so bili

prvič oblikovana solidarnostna sredstva. Z leti so bili sprejeti še drugi dogovori, sporazumi in zakoni, ki so postopoma dopolnjevali sistem solidarnosti. Izmed teh je bil velikega pomena dogovor o enotni metodologiji za ocenjevanje škod naravnih nesreč. Leta 1979 je bil dopolnjen še z navodilom, ki podrobneje opredeljuje, kako se mora ocenjevati škoda. Že od leta 1963 pa velja predpis o protipotresni gradnji stanovanj.

7.1. OBLIKOVANJE SREDSTEV SOLIDARNOSTI

Z naravnimi nesrečami so bili s tem dogovorom mišljeni: potres, poplava in druge nesreče, ki jih s svojimi predpisi določijo republike in avtonomni pokrajini in pri katerih sta ogrožena življenje in zdravje večjega števila ljudi, oziroma je povzročena večja škoda. V skladu s tem dogovorom so se smela solidarnostna sredstva uporabljati samo za odpravljanje posledic večjih potresov in poplav. Sredstva solidarnosti so se oblikovala vsako leto v višini 0.2 % družbenega proizvoda republike ali pokrajine v preteklem letu. Vpeljan je bil tudi teden solidarnosti za zbiranje sredstev.

7.2. VIRI SREDSTEV SOLIDARNOSTI

Sredstva solidarnosti so predstavljala pomemben vir, pomembna pa je bila tudi socialna komponenta, saj je skoraj vsak državljan preko svojega denarnega prispevka pomagal pri obnovi. Zbirali so naslednja sredstva solidarnosti:

1. prispevki solidarnosti iz osebnih dohodkov delavcev v višini enodnevnega neto osebnega dohodka v juliju,
2. prispevki drugih občanov, ki so z lastnimi sredstvi opravljali gospodarsko ali negospodarsko dejavnost v višini 0,22% letnega dohodka,
3. prispevki upokojencev v višini enodnevnega zneska pokojnine, dosežene v mesecu juliju,
4. prispevki kmetov v višini 1% od osnove, od katere so plačevali davek iz kmetijske dejavnosti,
5. prispevki temeljnih organizacij združenega dela v višini 0,3% od osnove, od katere so plačevali davek iz dohodka temeljne organizacije združenega dela,
6. dohodki od prodaje znamkic solidarnosti v tednu solidarnosti,
7. drugi viri (pribitek na ceno vstopnic, itd).

Zbiranja sredstev na osnovi solidarnosti je bilo veliko, le da je bil pojem solidarnosti, ki temelji na prostovoljnosti, v primeru bivše SFRJ pojmovan kot obvezen prispevek brez možnosti izbire (Založnik, 1980, str. 16).

7.3. NAČIN UPORABE IN UPRAVLJANJA S SREDSTVI

Sredstva solidarnosti naj bi se uporabljala za odpravljanje posledic naravnih nesreč. Škodo naj bi ocenila strokovna komisija neposredno na terenu, takoj po prenehanju naravne nesreče. Sredstva so uporabili za pomoč republiki ali avtonomni pokrajini, če je škoda naravne nesreče presegala 3% družbenega proizvoda (po tedanji statistični opredelitvi) vsega njenega gospodarstva, doseženega v preteklem letu. Najprej naj bi se uporabila sredstva prizadete republike ali avtonomne pokrajine, če pa ta ne bi zadoščala, so se sorazmerno uporabila sredstva drugih republik in avtonomnih pokrajin. Višino pomoči so določili na podlagi ugotovljene skupne škode in meril družbenega dogovora.

Sredstva solidarnosti so dajali praviloma brez obveznosti vračanja. Morala so se predvsem uporabljati za saniranje važnejših gospodarskih in drugih objektov, ki so pomembni za gospodarstvo republike in nujni za normalno življenje občanov. Republika, ki je prejela pomoč, je morala skrbeti, da so se dobljena sredstva uporabljala za namene, za katere so ji bila dodeljena in v skladu z dogovorom.

7.4. UPORABA IN UPRAVLJANJE S SREDSTVI V SR SLOVENIJI

V Sloveniji je družbeni dogovor opredeljeval potres, poplavo, točo, vihar, snežni in zemeljski plaz ter snežne zamete, velik požar ali epidemijo nalezljivih bolezni ter radioaktivno žarčenje kot nesreče, za katere se smejo uporabljati sredstva solidarnosti. Po tem dogovoru so sredstva solidarnosti lahko uporabljali za odpravljanje posledic naravnih nesreč, ki so prizadele območje ene ali več občin in je škoda presegla 3% družbenega proizvoda gospodarstva občine v preteklem letu (Potresni zbornik, 1980, str. 191). Dogovor je opredeljeval tudi posebnosti za manj razvita področja. Poraba sredstev je bila opredeljena po ravneh. Tako so se najprej porabila sredstva občine, nato republike ali avtonomne pokrajine, nato pa še ostalih republik oz. avtonomnih pokrajin.

Analiza sanacije večjih potresov, ki so se zvrstili po drugi svetovni vojni v Jugoslaviji kaže, da je država večji del sredstev pridobila z interventnimi zakoni, ki so predpisovali prispevke tako s strani delavcev kot tudi delodajalcev in drugih organizacij. "Predpisana" solidarnost pa ni preprečila prave solidarnostne pomoči, ki ni bila zanemarljiva. Najrazličnejše skupnosti so zbirale sredstva in jih namensko porabila v prizadetih področjih. Še danes se marsikatera zgradba imenuje po raznih skupnostih in področjih, ki so preko solidarnostne pomoči prispevale sredstva za obnovo. Sredstva za gradnjo šolskega centra v Tolminu so prispevali prebivalci Avtonomne pokrajine Vojvodina, zato še danes nosi tako ime.

Država je zaradi lažjega in čimhitrejšega vzpostavljanja normalnih razmer omogočala tudi carinske in davčne olajšave podjetjem, kar je bilo v sicer carinsko strogih razmerah SFRJ zelo dobrodošla olajšava.

8. POTRESI V POSOČJU

Posočje, ki se v zadnjem času uporablja namesto izraza Zgornje Posočje, obsega občine Tolmin, Kobarid in Bovec, ki so nastale iz bivše skupne občine Tolmin. V bližnji preteklosti sta območje prizadela rušilna potresa leta 1976 in 1998.

8.1. POTRES LETA 1976

Potres leta 1976 je povzročil veliko materialno škodo na celotnem Tolminskem, še posebej pa v Breginjskem kotu, saj je bil epicenter potresa v neposredni bližini na italijanski strani meje. Magnituda okoli 6,4 po Richterju je pomenila uničenje velikega števila objektov, to pa lahko pripišemo tudi slabi gradnji.

Tabela 1 - Škoda ob potresu v Posočju leta 1976 v dinarjih

Opis	Mio DIN po cenah leta 1976
1. Škoda zaradi potresa	3.347,0
2. Družbena pomoč za odpravo posledic potresa	2.227,0
2.1. Nevračljivi prispevki (delež)	49%
2.2. Vračljivi prispevki (delež)	51%

Vir: Odpravljanje posledic naravnih nesreč v Jugoslaviji in Sloveniji 1963 in 1979, 1980.

Škoda po potresu je predstavljala 3,9% družbenega proizvoda tedanje Socialistične republike Slovenije. S tem je škoda presegla kvoto 3%, ki jo je predvideval družbeni dogovor o črpanju solidarnostnih sredstev drugih republik in avtonomnih pokrajin bivše SFRJ.

Tabela 2 – Število zaradi potresov poškodovanih objektov v SR Sloveniji leta 1976

občina	Stopnja poškodovanosti objektov			
	1. kategorija	2. kategorija	3. kategorija	Skupaj
Idrija	463	316	34	813
Ljubljana Center	31	-	-	31
Nova Gorica	2082	625	214	2921
Radovljica	342	11	3	356
Škofja Loka	59	26	10	95
Tolmin	3516	1365	1455	6336
Skupaj	6493	2343	1716	10552

Vir: Potresni zbornik, 1980.

Število poškodovanih zgradb in območje, na katerem je potres povzročil posledice, pričajo o njegovi intenziteti. Sredstva za odpravo posledic so črpali iz potrošniških posojil bank, sredstev po zakonu o oblikovanju sredstev solidarnosti za odpravljanje posledic naravnih nesreč in družbenem dogovoru o načinu uporabe in upravljanju s temi sredstvi. Na razpolago so bila tudi zbrana sredstva na podlagi zakona o prispevku za odpravljanje posledic potresa na Kozjanskem in v Posočju, zbrana sredstva s samoupravnim sporazumom stanovanjskih skupnosti, sredstva hranilno kreditnih služb ter najrazličnejša sredstva zbrana preko humanitarne organizacije Rdeči križ.

Sredstev za obnovo je bilo dovolj, kar potrjuje tudi ustno izročilo ljudi. Tudi tisti, ki so bili prisiljeni najemati kredite, so zaradi razmer v državi odplačali le del, saj je inflacija izničila anuitete. Država je kredite dejansko v velikem delu podarila prizadetim v potresu.

Zanimiva je primerjava med načinom obnove v Sloveniji in v sosednji Benečiji. Italijani so izbrali sistem nadzora s celovitim urbanističnim, arhitekturnim in gradbenim pristopom. Obnova je bila zaradi tega zelo dolgotrajna, saj so strokovnjaki na podlagi analiz pripravili zahtevne in drage projekte. Podoba vasic je danes sicer idilična, vendar je dolgotrajnost obnove marsikoga pregnala v bolj urbana središča, iz katerih se niso več vrnil (Arhiv Radia Kobarid d.o.o.). Slovenski pristop je bil bolj liberalen. Strokovnjaki so sicer izdelali priporočila potresno varne gradnje in arhitekturne umeščenosti v prostor, vendar ni bilo ustreznega nadzora. Prav zaradi pomanjkanja nadzora nad porabo sredstev in izvajanjem, je podoba krajev še danes neprimerna, poleg tega gradnja v marsikaterem primeru ni bila potresno varna.

8.2. POTRES LETA 1998

Slovenija v času svoje samostojnosti glede na svojo velikost ni imela sreče z naravnimi nesrečami. Predvsem poplave in suše so povzročile veliko škodo na infrastrukturi in v kmetijstvu. Gospodarska škoda je bila velika, vendar je državni proračun takšne izredne stroške prenesel, saj je bil vpliv nesreč na srečo zelo omejen na ožje lokalno območje.

Potres v Posočju leta 1998 je prinesel veliko novega v slovenski prostor, saj do takrat samostojna Slovenija še ni imela opravka z naravno nesrečo tolikšnega obsega. Nekaj sekund delovanja narave je na glavo obrnilo veliko let dela iz preteklosti, povzročilo je tudi vrsto let dela pri odpravljanju posledic, kar lahko vidimo še danes. Lokalna magnituda potresa je znašala 5.8 stopnje po Richterjevi lestvici, kar pomeni, da je bil to najmočnejši potres z epicentrom na slovenskih tleh po ljubljanskem potresu 1895. leta. Potresni učinki v širšem nadzariščnem območju so v večjem delu Zgornjega Posočja dosegli 7. stopnjo po evropski potresni lestvici EMS. Potres so čutili po vsej Sloveniji. Veliko materialno škodo je povzročil v vseh treh Posoških občinah, manjša škoda je nastala tudi na Cerkljanskem, Idrijskem ter na Gorenjskem (Informacije o popotresni obnovi za prebivalce Posočja, 1998).

Evropska potresna lestvica je lestvica, ki opisuje intenziteto potresa – vplive na ljudi, vplive na predmete in naravo in poškodbe na zgradbah. Pomembna je zaradi opisovanja posledic potresa, saj lestvica, ki opisuje magnitudo, ni dovolj. Enaka magnituda lahko na različnih področjih povzroči različno škodo. Razlike se pojavljajo predvsem zaradi geološke pestrosti, razlike v gradnji in drugih lokalno specifičnih faktorjev.

Tabela 3 – EMS lestvica intenzitete potresov

Stopnja	Vplivi in posledice
I – Nezaznaven potres	Nezaznaven tudi pod najbolj ugodnimi pogoji; učinkov in poškodb ni.
II – Komaj zaznaven potres	Tresljaj zazna manj kot 1% mirujočih posameznikov; učinkov in poškodb ni.
III – Šibak potres	Potres zaznajo posamezniki v poslopih; viseči predmeti zanihajo, poškodb ni
IV – Splošno zaznaven potres	V poslopih zazna potres veliko ljudi, na prostem pa malo; nivo tresenja ne povzroča strahu, tresenje pohištva, poškodb ni,
V – Močan potres	V poslopih zazna potres večina ljudi, posamezniki se prestrašijo in zbežijo ven; močno tresenje in pozibavanje celotnega pohištva; poškodbe 1. kategorije na nekaterih zgradbah.
VI – Potres, ki že povzroča rahle poškodbe na zgradbah	Posamezniki izgubijo ravnotežje, mnogi se prestrašijo; pohištvo se premika, steklovina se razbija; na zgradbah poškodbe 1., lahko pa tudi 2. kategorije.
VII – Potres, ki povzroča poškodbe na zgradbah	Ljudje bežijo na prosto; pohištvo se premika, lahko se tudi prevrne; poškodbe zgradb od 2. do 4. kategorije.
VIII – Potres, ki povzroča močne poškodbe na zgradbah	Mnogi ljudje se s težavo obdržijo na nogah, celo zunaj zgradb; pohištvo se prevrača, poškodbe na zgradbah so od 2. do 5. kategorije.
IX – Rušilen	Splošna panika – ljudi meče na tla; na mehkih tleh je opaziti valove; poškodbe zgradb so od 3. do 5. kategorije.
X – Močno rušilen	Zgradbe utrpijo poškodbe od 4. do 5. kategorije.
XI – Uničujoč	Večina zgradb utrpi poškodbe 5. kategorije.
XII – Popolno uničujoč	Vse nadzemlske in podzemlske konstrukcije so uničene.

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija za okolje, 2001.

V potresu v Posočju 1998 je bilo poškodovanih 3.433 objektov, od tega:

- 1572 stanovanjskih naseljenih objektov,
- 775 stanovanjskih nenaseljenih objektov,
- 168 poslovnih objektov,
- 110 stanovanjsko poslovnih objektov brez prebivalcev,
- 112 stanovanjsko poslovnih objektov s prebivalci,
- 58 javnih objektov,
- 599 kmetijsko gospodarskih objektov,
- 39 drugih objektov.

Ocenjena skupna škoda vseh naštetih objektov je znašala 4.345.962.535,00 SIT, ocena sredstev, potrebnih za popotresno obnovo, pa je znašala 6.495.628.820,00 (Informacije o popotresni obnovi Posočja, 1998).

Sistem, ki ureja posredovanje ob nesrečah podobnih razsežnosti, je deloval dovršeno in usklajeno. Tako lokalne kot državne strukture, ki delujejo na področju zaščite in reševanja, so poskrbele za varnost ljudi in premoženja. Ocenjevanje škode je sledilo potem, ko so bili zagotovljeni osnovni pogoji za bivanje vseh, ki so ostali brez strehe nad glavo. Komisije so okvirno ocenile škodo in na podlagi ocene o škodi so tudi pričeli oblikovati interventni zakon, ker Slovenija ni imela zakona, ki bi sistemsko urejal področje sanacije. Ob pripravi zakona jih je vodilo dejstvo, ki je ostalo kot dediščina od Breginjskega potresa leta 1976, ko je zaradi hitrosti sanacije v Breginju nastalo naselje, ki bi bolj sodilo v predmestje Ljubljane (Potresni zbornik, 1980, str.385). Napake, ki so sledile iz obnove leta 1976, so bile glavno vodilo popotresne sanacije. To je sicer pomenilo daljši časovni zamik do dejanskega začetka obnove, hkrati pa tudi podaljšanje sanacije.

Država je preko Zakona o popotresni obnovi objektov in spodbujanja razvoja v Posočju poenostavila nekatere postopke, ki so omogočali pridobivanje dovoljenj za posege v prostor:

- prednostna obravnava na sodiščih,
- poenostavljeni postopki za izdajo uporabnega dovoljenja,
- vloga Državne tehnične pisarne,
- skrajšan čas javnih obravnav,
- poenostavitve glede pridobitve gradbenih dovoljenj.

Državna pomoč je obsegala:

1. Popotresno obnovo objektov
Popotresna obnova objektov je obsegala obnovo stanovanjskih objektov, obnovo stanovanjskih objektov s pripadajočimi kmetijskimi gospodarskimi objekti ter gozdnimi cestami in objekti za zajem vode kmetij in obnovo objektov, v katerih so se na dan potresa izvajale gospodarske dejavnosti.
2. Dokapitalizacijo Stanovanjskega sklada Republike Slovenije
Sredstva proračuna RS za dokapitalizacijo Stanovanjskega sklada Republike Slovenije so bila namenjena dodelitvi stanovanjskih posojil in zagotavljanju sredstev za izgradnjo varovanih stanovanj za starejše osebe.
3. Izvajanje nalog državne tehnične pomoči
S sredstvi za izvajanje nalog državne tehnične pomoči so se krili stroški delovanja Državne tehnične pisarne, priprave ureditvenih načrtov obnove in izdelave projektne dokumentacije popotresne obnove objektov.
4. Financiranje ukrepov razvojne pomoči v občinah Bovec, Kobarid in Tolmin
Programi javnih del in drugih aktivnih oblik aktivne politike zaposlovanja, razvojni programi na področju gospodarstva, malega gospodarstva, obrti, turizma in kmetijstva, program ohranjanja poseljenosti in program razvoja lokalnih in državnih gospodarskih javnih služb.
5. Dokapitalizacijo skladov in kreditiranje razvojnih programov.

Naravne nesreče so področje, ki ga pri sanaciji večinoma pokriva Ministrstvo za okolje in prostor. Sprva aktivnosti ob večjih naravnih nesrečah, torej tistih, ki so povezane z reševanjem imetja in človeških življenj, prevzame Ministrstvo za obrambo oziroma Uprava republike Slovenije za zaščito in reševanje, ki je organ v sestavi omenjenega ministrstva. Ko je določena stopnja varnosti zagotovljena, pristopi k reševanju problema s sanacijo Ministrstvo za okolje in prostor. Tudi tokrat je bilo tako in ministrstvo je v Posočju odprlo Državno tehnično pisarno, ki je v imenu ministrstva skrbela za pripravo in urejanje projektov za sanacijo. Koncept sanacije je bil zastavljen tako, da bi ob koncu Posočje imelo več, kot je imelo pred potresom. Razvojna komponenta, ki je bila vsebovana v zakonu, je predvidevala razvoj malega gospodarstva, ki naj bi najhitreje zagotovilo nova delovna mesta, razvoj novih konkurenčnih dejavnosti in posledično tudi razvoj celotnega okolja.

8.2.1. Prednosti obnove po potresu leta 1998 v Posočju

8.2.1.1. *Kvalitetna obnova objektov*

Objekte, ki so bili v potresu poškodovani, je pregledala strokovna komisija. Projekt sanacije je pripravila Državna tehnična pisarna, tako da so objekti statično varni, upoštevana pa je tudi umeščenost objektov v okolje. To je seveda pomenilo večje stroške, saj je tovrstna gradnja dražja, vendar hkrati tudi zagotovi statično varne stavbe in skladno podobo naselij. Kvalitetna obnova je porok, da država nase prevzame del rizika ob ponovni naravni nesreči.

8.2.1.2. *Hitrost organiziranja obnove*

Obnova je bila organizirana hitro, če upoštevamo, da to področje ni bilo zakonsko opredeljeno in je bilo potrebno dejansko celoten sistem postaviti na noge. Seveda je hitrost relativen pojem. Štiri leta po potresu obnova še ni zaključena, so pa bile v razmeroma kratkem času vzpostavljene strukture, ki so skrbele za pripravo obnove.

8.2.1.3. *Kvaliteten sistem dodeljevanja državnih sredstev*

Zakon o popotresni obnovi Posočja je natančno opredelil kategorije upravičencev do državne pomoči in se je v praksi izkazal za zelo velikodušnega do večine prizadetih. Delež državnih nepovratnih sredstev je večinoma med 60 in 75%, veliko pa je tudi primerov, ko je država krila celotne stroške obnove ali novogradnje. Sistem, ki ga bo opredeljeval nov zakon, bo veljal za vse vrste naravnih nesreč in razdeljevanja državne pomoči.

8.2.1.4. *Razvojna sredstva*

Območje Posočja je demografsko ogroženo, poleg tega je veliko delovnih mest v podjetjih ogroženih zaradi konkurenčnih razmer. Položaj gospodarstva je nezavidljiv, najšibkejši subjekti so podjetniki. Prav podjetniki so na podlagi Zakona o popotresni obnovi Posočja lahko pridobili sredstva, ki jih sicer ne bi. Razvojna komponenta zakona je še v izvajanju, o uspešnosti in učinkovitosti bomo lahko govorili šele čez nekaj let oziroma po izteku programa Soča 2006, ki je bil pripravljen kot razvojna komponenta Zakona o popotresni obnovi Posočja. Poudariti je potrebno tudi sodelovanje različnih ministrstev, ki so skupaj pripravila izhodišča za razvojno pomoč. V petih letih od 2002 do 2006 naj bi Posočje dobilo letno 400 milijonov tolarjev razvojne pomoči oziroma skupno 2 milijardi (Program razvojne pomoči občinam Bovec, Kobarid in Tolmin za obdobje 2002-2006, 2002, str. 8).

8.2.1.5. *Medijska pozornost*

Prednost, ki nehote izhaja iz potresa, je tudi medijska pozornost. Mediji, ki so od potresa dalje stalno poročali o posledicah, so povzročili efekt, ki ni mogoč povsod po svetu. Humanitarne organizacije, mediji, društva; vsi so zbirali sredstva za pomoč. Poleg organizacij kot sta Rdeči križ in Karitas, je pomoč prihajala od najrazličnejših združenj in podjetij: ŠKIS (združenje študentskih klubov), mediji (Primorske novice, Radio Alpski val, itd).

8.2.2. Slabosti obnove po potresu leta 1998 v Posočju

8.2.2.1. *Pravna praznina*

Slovenija ni imela zakona, ki bi sistemsko urejal področje sanacije po naravnih nesrečah, zato je prišlo do časovne izgube, mogoče tudi večjih finančnih posledic. Kljub pravni praznini, ki se je pokazala kot velik minus, saj je vprašanje sanacije dobilo še političen značaj, bo verjetno potrebno počakati do naslednje večje nesreče in morebitnih pritiskov javnosti za zakonsko opredelitev zbiranja sredstev. "Potresni" zakon je dober temelj za razdeljevanje pomoči, proračunska rezerva pa slab sklad.

8.2.2.2. *Vzpostavljanje organov*

Omenjeni element je sicer povezan s prvim, vseeno pa je bilo zaradi vzpostavljanja delovanja organa, ki je deloval v sestavi ministrstva, izgubljenega precej časa in učinkovitosti. Po sprejetju zakona, ki bo opredeljeval delitev sredstev, bo omogočeno hitrejše ravnanje pri odpravljanju posledic

8.2.2.3. *Politiziranje vprašanja*

Kljub temu, da je bil potres naravna nesreča, ki je združila ljudi, je politika tako kot vedno izkoristila priložnost za pridobivanje točk. Vlaganja, ki so jih sprožila politična vprašanja niso zanemarljiva, so pa praktično brez učinka. Dober primer je razvojna komponenta Zakona o popotresni obnovi Posočja. Poslanci so zakon potrdili, vendar kljub njegovi veljavnosti in potrjenemu razvojnemu programu Soča 2006, je potrebno veliko energije in političnih pritiskov, da država dodeli sredstva, ki Posočju v skladu z zakonom pripadajo.

8.2.2.4. *Pretiran optimizem*

Ob vzpostavitvi sistema je bila zastavljena časovnica obnove, ki ni bila dosežena, kar je velikokrat povzročalo nezadovoljstvo med ljudmi. Popotresna sanacija še vedno ni končana in vsi še nimajo obnovljenih bivališč. Pretiran optimizem je bil tudi posledica tega, da Slovenija ni imela ne ustreznih izkušenj ne zakona. Primerjava je bil le potres v Breginju, ki pa se je zgodil v drugačnih družbenih razmerah kot potres v Posočju.

8.2.2.5. *Problem lastništev*

Vsak poseg v objekt ali zemljišče zahteva soglasje lastnikov, mnogokrat pa je le teh več zaradi dedovanj in drugih razlogov. Zakasnitev obnove zaradi omenjenih razlogov je seveda posledica dejavnikov na subjektivni ravni, vseeno pa ni zanemarljiv razlog. Tudi zakon bi težko odpravil tovrstne zakasnitve, lahko bi le strožje določil sofinanciranje v tovrstnih primerih.

9. UREDITEV FINANCIRANJA SANACIJE NARAVNIH NESREČ

Glede na analizo trenutne urejenosti zbiranja sredstev za sanacijo naravnih nesreč in načina, ki je bil v veljavi v bivši SFRJ, lahko trdim, da se noben način v praksi ni izkazal kot učinkovit in zanesljiv. Težavi sistema bivše SFRJ, ki je temeljil na načrtnem zbiranju sredstev v sklad za sanacijo naravnih nesreč, sta bili neusklajenost med posameznimi republikami oziroma avtonomnimi pokrajinami ter način zajemanja sredstev, ki je povzročal neenakopravnost med posameznimi državljani. Sistem, ki je trenutno v veljavi v Sloveniji, temelji na proračunski rezervi in interventnem zagotavljanju sredstev, kar zopet prinaša veliko težav in nepopolnosti.

V nadaljevanju bom predstavil vse tri načine, ki izhajajo iz dveh omenjenih sistemov ter njihove prednosti in slabosti. Prvi način je zagotavljanje sredstev, potrebnih za sanacijo naravnih nesreč, s skladom, drugi predvideva proračunsko rezervo in interventne zakone, tretji in hkrati glede na analizo najustreznejši, je kombinacija obeh načinov.

9.1. ZAGOTAVLJANJE SREDSTEV PREKO STALNEGA SKLADA

Sistem predpostavlja stalno (mesečno ali letno) zbiranje sredstev bodisi neposredno preko plačil davkoplačevalcev (podjetja, občani) bodisi preko državnega proračuna. Načini zbiranja sredstev so lahko različni, temeljijo pa na zajemanju davka od dohodka državljanov in dejavnosti ali na kombinaciji obeh.

Potrebni obseg sredstev sklada se določi na podlagi analiz in raziskav okolja ter statističnih podatkov o pojavnosti določenih vrst naravnih nesreč in škode, ki ob tem nastane. Omenjeni način uporabljajo tudi zavarovalnice za določanje stopnje tveganja in zavarovalnih premij.

Zaradi kompleksne in zahtevne naloge upravljanja s skladom se ustanovi poseben urad, ki na podlagi zakonsko opredeljenih načinov gospodari s sredstvi sklada. Sredstva iz sklada so vedno na razpolago preko zakonskih določil in upravitelja sklada. Upravitelj sklada s sredstvi ravna tako, da je ves čas zagotovljena dovolj visoka stopnja likvidnosti. Del sredstev sklada mora biti na razpolago takoj, ostala pa so lahko naložena v obveznice, ki so dovolj likvidne. Višina zbranih sredstev zagotavlja sanacijo nesreč srednjega in velikega obsega. Podoben

sistem je bil vzpostavljen v bivši SFRJ, nikoli pa ni dodobra zaživel, saj je imel številne pomanjkljivosti, ki jih niso odpravili, in je zaradi tega propadel.

Delovanje sistema je pogojeno z discipliniranim zbiranjem sredstev, racionalnim upravljanjem s sredstvi, pomemben pogoj je tudi zakonska ureditev področja. Prav zakonska ureditev je tista, ki mora natančno opredeliti pogoje za črpanje pomoči iz sklada.

Prednosti:

- **stalna razpoložljivost sredstev**
Del sredstev iz sklada je razpoložljiv vsak trenutek, neodvisno od stanja v proračunu, vladi in parlamentu; predpisi urejajo pogoje in načine za črpanje sredstev iz sklada.
- **razbremenitev proračuna ob nastanku nesreč majhnega in srednjega obsega**
Sredstva iz sklada se preko zakonskih določil neposredno preusmerjajo kamor je to potrebno brez parlamentarnih procedur; proračun je tako razbremenjen, zato je njegova stabilnost večja.

Slabosti:

- **izguba vrednosti sredstev v skladu skozi čas**
Glede na značaj sklada in stalno razpoložljivost sredstev ta ne morejo biti dolgoročno vezana na naložbe, saj morajo biti sproščena v trenutku nastanka nesreče. To je tudi razlog, da sredstva zaradi časovnega faktorja izgubljajo svojo vrednost.
- **zelo težko je zagotoviti učinkovitost zbiranja sredstev**
Zaradi velike vsote potrebnih sredstev se pojavlja vprašanje učinkovitosti zajemanja sredstev in zaradi tega razlik med plačniki, saj že v tem trenutku veliko podjetij dolguje plačila davščin in drugih dajatev državi in nekaterim zavodom. Glede na dejstvo, da ima veliko podjetij in posameznikov težave pri zagotavljanju tekočih plačil, je tovrstna dodatna obremenitev vprašljiva.
- **plače zaposlenih za upravljanje s skladom**
Višina sredstev in zahtevnost sistema zahtevata upraviteljstvo sklada, ki predstavlja dodatne stroške. V skladu s trenutno vladno prakso bi sklad dobil svojega upravitelja in nekaj zaposlenih in s tem dodatne stroške. Stroške bi lahko zmanjšali, če bi za upravljanje s sredstvi skrbela že kakšna obstoječa finančna organizacija.
- **visoka davčna stopnja**
Davčna stopnja je zaradi višine potrebnih sredstev zelo visoka, kar predstavlja nezadovoljstvo davkoplačevalcev – tako podjetij kot državljanov.

9.2. ZAGOTAVLJANJE SREDSTEV PREKO PRORAČUNSKE REZERVE OZIROMA INTERVENTNIH ZAKONOV

Sistem predpostavlja popolno finančno brezbržnost države do trenutka nastanka naravne nesreče. Šele po nastanku škode iz državnega proračuna zagotovijo sredstva za sanacijo. Hitrost sanacije in višina sredstev sta odvisni od volje parlamenta in od trenutnih razpoložljivih virov. Država je v primeru večjih nesreč bistveno bolj odvisna od morebitne tuje pomoči, v nasprotnem primeru pa sanacija traja dlje. To je ekstremna različica sistema, ki trenutno velja v Sloveniji, kjer sicer določeno stopnjo varnosti predstavlja proračunska rezerva, vendar pa je njena opredelitev zelo okvirna. Dokaz prednosti in slabosti takšnega sistema je popotresna obnova v Posočju.

Prednosti:

- **denar ne izgublja vrednosti**

Denar država zagotavlja, ko ga potrebuje, zato ni izgube vrednosti skozi čas, saj ga lahko uporablja za druge namene. Prav to je glavni prednostni vidik, ki ga potrjujejo tudi ekonomski izračuni. Strogo liberalna država bi nedvomno podprla omenjeni sistem, socialno naravnane države pa verjetno ne.

- **manj davkov in posredno večje zadovoljstvo državljanov**

Nižja davčna obremenitev predstavlja večje zadovoljstvo državljanov in podjetij, seveda pa je stopnja zadovoljstva višja le ob zavedanju drugačnih možnosti. Državljeni so bolj zadovoljni le takrat, ko se zavedajo, da so davki nižji, kot bi lahko bili.

Slabosti:

- **preobremenitev proračuna**

Nesreče velikega obsega lahko predstavljajo preveliko obremenitev proračuna, kar upočasni sanacijo. V primeru potresa leta 1998 v Posočju je bil zastavljen koncept večletne obnove preko posebnega zakona, njegovo uresničevanje pa je pogojeno z vsakoletnim zagotavljanjem sredstev v proračunu. Daljše kot je časovno obdobje od nesreče, vedno težje je zagotavljati sredstva, saj je večina škode odpravljena, pozornosti širše javnosti ni več, politični interesi pa so navadno naravnani na trenutno aktualna vprašanja.

- **nezadovoljstvo državljanov - plačnikov ob naravnih nesrečah**

Del državljanov, ki mora plačevati dodatne davke (primer "Posočnine"), je nezadovoljen. Postavlja se tudi vprašanje učinkovitosti tovrstnega zajemanja sredstev, ki jih za sanacijo potrebujejo hitro. Navadno so časovni zamiki pri tovrstnem zajemanju veliki, prihaja pa tudi do odklanjanja plačil.

- **nezadovoljstvo državljanov – upravičencev zaradi počasnosti sistema**

Hitrost sanacije je upočasnjena zaradi oteženega zagotavljanja sredstev, poleg tega so parlamentarne procedure še dodatna nepotrebna zakasnitev. Faktor, ki pomembno vpliva na zadovoljstvo upravičencev, je hitrost zagotavljanja pomoči.

9.3. KOMBINIRANI SISTEM

Sistem predpostavlja sklad, ki zagotavlja sredstva iz državnega proračuna oziroma proračunske rezerve, vendar le v višini, ki naj bi zagotovila najnujnejšo pomoč ob večjih nesrečah in zagotovila sredstva ob nesrečah srednjega obsega. Slabosti kombinacije med obema predstavljenima sistemoma so zmanjšane na minimum, prednosti se sinergično dopolnjujejo. Država sebi in svojim državljanom preko sklada zagotavlja večjo stabilnost državnega proračuna, hkrati lahko zagotovi sredstva (delno ali v celoti) preko obstoječih zakonskih določil.

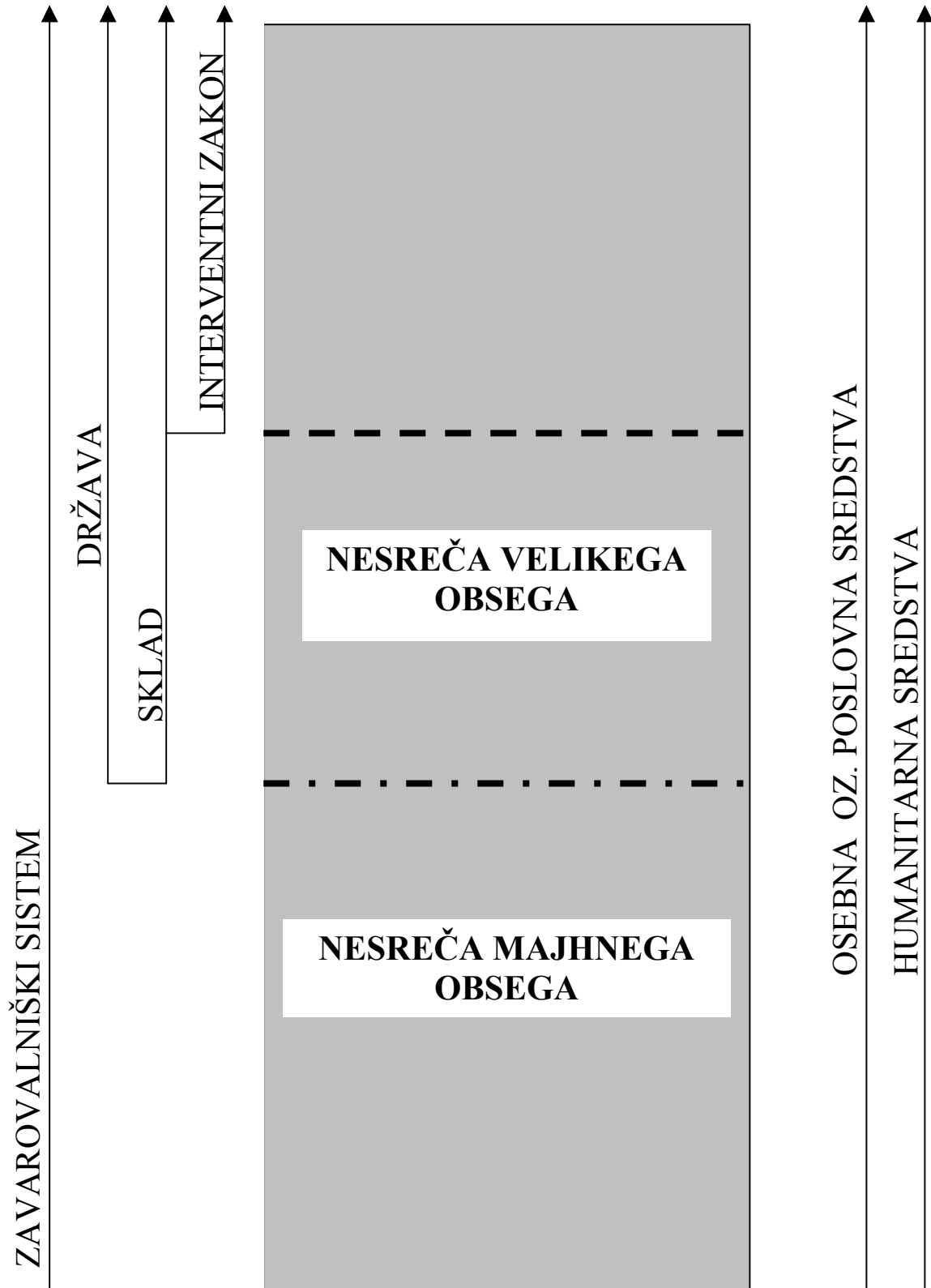
Sklad predvideva zajemanje sredstev preko stalne proračunske postavke Ministrstva za okolje in prostor oz. v kombinaciji z Ministrstvom za kmetijstvo. Višina se prilagaja v skladu s kratkoročnimi in srednjeročnimi ocenami, ki jih izdelajo strokovnjaki. Ocene temeljijo na pojavnosti določene vrste naravnih nesreč in škode, ki jo povzročajo.

Sredstva sklada se uporabljajo za zagotavljanje pomoči občanom in gospodarstvu ob naravnih nesrečah velikega obsega, ob naravnih nesrečah srednjega obsega pa kot gospodarske vzpodbude, nadomestila za kmetijsko škodo in drugo. To je področje, ki bi ga morali opredeliti strokovnjaki različnih usmeritev, zato se v nadaljnje opredeljevanje ne bom spuščal, saj so kriteriji glede na različna področja zelo specifični (stanovanjske zgradbe, gospodarska poslopja, kmetijska zemljišča, itd). Pomembna je tudi opredelitev obsega, saj ga poleg absolutne škode opredeljujejo tudi velikost prizadetega področja, število prebivalcev, itd. Lahko bi govorili o relativni škodi, ki bi vsebovala vse pomembne spremenljivke.

Tovrstna ureditev smiselno dopolnjuje vrzeli, ki nastajajo na področju med zavarovanci in zavarovalnicami. Osnovo tovrstnega kroga tvorijo država, zavarovalnice in oškodovanci, ki razpolagajo z lastnimi sredstvi, dopolnjujejo pa ga humanitarne organizacije ipd. Slika na naslednji strani prikazuje področja in možnosti za financiranje posledic naravnih nesreč.

Ob nesrečah majhnega obsega posamezniki in podjetja koristijo ugodnosti, ki izhajajo iz premoženjskih zavarovanj, ter osebna oziroma poslovna sredstva. Nad mejo, ki bi jo določili pristojni strokovnjaki, bi ob upoštevanju zakonsko opredeljenih pogojev, lahko koristili sredstva državnega sklada. Država bi tako pomagala tudi ob primeru nesreče, ki nima absolutno velikega obsega, relativno pa sta škoda oziroma prizadetost veliki. V primeru nesreč velikega obsega sredstva sklada ne bi zadoščala za sanacijo, zato bi morala vlada preko interventnega zakona zagotoviti dodatna sredstva. Sklad sredstev omogoča večjo učinkovitost v večini primerov, saj se nesreče s posledicami velikega obsega pojavljajo redkeje. Zapolnjuje vrzel med posamezniki in trgom, ki ga humanitarna komponenta ne zanima.

Slika 5 – Shema financiranja

10. SKLEP

Slovenija je ena izmed mnogih držav, ki ji naravne nesreče letno povzročajo veliko škodo, kar lahko pripišemo predvsem geografski in geološki raznolikosti. Načinov za odpravljanje posledic je veliko, za vse pa je potrebno zagotoviti sredstva. Slovenija trenutno zagotavlja sredstva preko proračunske rezerve in interventnih zakonov.

V Socialistični federativni republiki Jugoslaviji je bil oblikovan poseben izvenproračunski sistem zagotavljanja sredstev za odpravo naravnih nesreč, ki je temeljil na skladu sredstev. Sredstva so zajemali preko dohodkov državljanov in podjetij. Sistem se je izkazal za nepopolnega, saj je povzročal veliko neenakosti med plačniki, slaba pa je bila tudi koordinacija na nacionalni ravni.

Ureditev v zahodnoevropskih državah, s katero potrjuje svojo usmeritev tudi slovenska vlada, temelji na sistemu zavarovalnic in zavarovanj ter interventnih zakonov ob večjih nesrečah. Problem, ki ga Slovenija ni upoštevala, je, da je ta sistem močno povezan z ravni dohodkov prebivalcev. Dohodek prebivalcev zahodnoevropskih držav je neprimerno višji kot dohodek državljanov Slovenije. Analogno je tudi košarica dobrin, ki izhaja iz višine dohodka drugačna. Pretežni del Slovencev s svojimi dohodki zagotavlja sredstva za normalno preživetje svojih gospodinjstev. Zavarovanje predstavlja dodaten strošek, ki pomembno posega v proračune gospodinjstev, pomembno zmanjšuje konkurenčnost podjetij, medtem ko v primerjalnih državah zahodne Evrope ni tako. Pomembno vlogo ima tudi tradicija, saj tovrstna zavarovanja v Sloveniji še niso dovolj uveljavljena. Ob nižjem standardu v državi je težje prenesti temelj sistema na zavarovalniški sistem.

Glede na te ugotovitve je najbolj smiseln kompromis med ureditvijo bivše SFRJ in ureditvijo, ki jo danes poznajo zahodnoevropske države. Sistem ima tri komponente: državo, zavarovalnice in potencialne oškodovance (državljanke, podjetja). Slovenija bi glede na premoženjske in socialne možnosti prebivalstva in podjetij morala preko proračuna zagotoviti sklad sredstev, s katerim bi brez večjih pretresov proračuna zagotavljala sredstva za nesreče z manjšo škodo (toča, suša, plazovi, itd), z interventnimi zakoni pa bi država posegala ob nesrečah z veliko škodo. V sklad bi letno morala zagotoviti od 1.5 - 3% BDP sredstev za odpravljanje posledic naravnih nesreč brez ekstremnih dogodkov, natančno vrednost pa bi določila ekipa strokovnjakov različnih področij.

Varovalka sistema je nedvomno zavarovalništvo, s katerim določen obseg odgovornosti prevzamejo prebivalci in podjetja, zlasti za predvidljive nesreče, zato ga mora upoštevati in vzpodbujati tudi država.

11. LITERATURA

1. Bibič Adolf: Interesi in politika. Ljubljana: Delavska enotnost, 1981. 157-164, 174, str.
2. Bubnov Sergej: Potresi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996. 93 str.
3. Dolenc Janez et al.: Potresni zbornik. Tolmin: Temeljna kulturna skupnost Tolmin, 1980. 40-60, 385 str.
4. Jesenovec Stanislav et al.: Pogubna razigranost. Ljubljana: Podjetje za urejanje hudournikov, 1995. 260-261 str.
5. Kašnik Suzana: Nova zavarovalniška storitev – potresno zavarovanje. Diplomaska naloga. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 15 str.
6. Lipovec Filip: Razvita teorija organizacije. Maribor: Založba Obzorja, 1987. 112-113 str.
7. Pečjak Vid: Politična psihologija. Ljubljana: Samozaložba, 1995. 190-192 str.
8. Ribarič Vlado: Potresi. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1984. 255-262 str.
9. Trontelj Miran: Kronika izrednih vremenskih dogodkov XX. stoletja. Ljubljana: Hidrometeorološki zavod RS, 1997. 7-21 str.
10. Trstenjak Anton: Temelji ekonomske psihologije. Ljubljana: ČGP Delo – TOZD Gospodarski vestnik, 1982. 148-150 str.
11. Založnik Ivan: Odpravljanje posledic naravnih nesreč v Jugoslaviji in Sloveniji 1963-1979. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1980. 4-12 str.

12. VIRI

1. Arhiv Radia Kobarid d.o.o.
2. Informacije o popotresni obnovi za prebivalce Posočja – številke od 1 do 28. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 1998-2000
3. Interna gradiva Zavarovalnice Triglav d.d.
4. Naravne in druge nesreče. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo in Uprava RS za zaščito in reševanje, 2001. 1-10 str.
5. Ocena škode po potresu – Ministrstvo za okolje in prostor.
[URL:http://www.gov.si/mop/zakonodaja/zakoni/okolje/potres_ocena.pdf], 16.12.2002.
6. Odgovori na nekatera najbolj pogosta vprašanja, povezana z obnovo Posočja. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 1998. str 2-6.
7. Odgovori ministra za okolje in prostor na vprašanja Mira Kristana. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, 2001.
8. Pojavnost potresov v preteklosti – Agencija za okolje RS
[URL:<http://www.sigov.si/ugf/slo/hazard/maps.html>], 16.12.2002.
9. Predlog Zakona o pogojih in načinu uporabe sredstev državne pomoči pri odpravi posledic naravnih nesreč v drugem branju. Ljubljana: Državni zbor RS, 2000.
10. Program razvojne pomoči občinam Bovec, Kobarid in Tolmin za obdobje 2002-2006. Kobarid: Posoški razvojni center, 2001.
11. Splošni pogoji za požarno zavarovanje. Ljubljana: Zavarovalnica Triglav d.d., 1999.
12. Splošni pogoji za zavarovanje stanovanjskih premičnin. Ljubljana: Zavarovalnica Triglav d.d., 1999.
13. Statistični letopis RS 2000. Ljubljana: Statistični urad republike Slovenije, 2000. 449 str.
14. Zakon o javnih financah (Uradni list RS, št. 79/1999).
15. Zakon o popotresni obnovi objektov in spodbujanju razvoja v Posočju (Uradni list RS, št. 45/1998).
16. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o popotresni obnovi objektov in spodbujanju razvoja v Posočju (Uradni list RS, št. 59/2001).
17. Zakon o ukrepih za odpravo posledic, preprečitev širjenja in ustalitev zemeljskih plazov večjega obsega (Uradni list RS, št. 21/2002).
18. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 64/1994).